

Poštnina plačana v gotovini.

PRIJATELJ

ŠTEV. 12 * DECEMBER 1938 * LETO XII

SALON A. KOS
LJUBLJANA
 MESTNI TRG 25/I.

edini umetnostni salon ljubljane, kjer so zastopani skoro vsi slovenski umetniki.

Stalna razstava umetnostnih slik in kipov, kjer morete za vsakogar in za vsako priložnost izbrati primerno umetnino.

• Velika izbira najmodernejših okvirov po najnižji ceni.

• Sprejema in izvršuje
 vsa rezbarska in pozlatarska dela v vsakem slogu.

◎ **MENZA** ◎
KOLODVORSKA ULICA 8

nudi cenj. gostom — vsakomur — VES DAN od 6. ure
 zjutraj do 21. ure zvečer okusno, obilno in ceneno
 hrano.

Mleko, kavo, ka-abo, čaj din 1.—, 2.—, 2.50, 3.—; gu-
 ljaž, vampe, obaro, jetrea itd. din 3.—.

Palačinke z marelično marmelado din 1.—.

Krofe z nadevom din 1.—.

KOSILO od pol 12. do 15. ure se kuha 2 krat: zaku-
 hana goveja juha ali umetna juha, 2 prikuhi, go-
 veje meso din 5.—, isto s pečenko ali močnato
 din 7.50, isto s pečenko in močnato din 9.50, brez-
 mesna hrana din 2.— do 3.—.

VEČERJA od pol 18. do 21. ure: goveji ali telečji
 zrezki v omaki, dunajski ali pariški zrezki din 4.—,
 pečen rajžlec, dušeno meso z makaroni ali špa-
 geti, goveji ali telečji jezik v pikantni omaki,
 jajčne klobase, segedinski guljaž, ogrsko zelje,
 pljučna pečenka v omaki, piška v papriki itd.
 din 3.50. Žganci koruzni, ajdovi ali beli, dušen riž,
 različni cmoki, kompoti ali razne solate din 1.50,
 mlečna jedila din 2.50, močnata jedila din 1.—
 do 2.—.

Hrana se dostavlja tudi na dom.

ABONENTI SE SPREJEMAJO.

V GOSTILNI
PRI

«**LOVCU**»
LJUBLJANA
Rimska cesta 24
vogal Bleiweisova cesta 2

ZAJTRK ob 6. uri: Mleko, veliko 1 din — Kava, ve-
 lika, 2 din — Čaj 3 din, Ka-aba 2 din — Guljaž,
 vampi, jetrea, ledvice itd. 3 din — Razna mrzla
 jedila in domače pecivo.

KOSILO od pol 12. do 15. ure, kuha se dvakrat: Za-
 kuhana goveja ali umetna juha, 2 prikuhi po
 izbiri, goveje meso 5 do 6.50 din — Piška, porcija
 6 din — Dunajski ali pariški zrezki 5 din.

VEČERJA v mnogovrstni izbiri od 5—6 din.

Hrana se dostavi tudi na dom.

TOČIMO SAMO NARAVNA DOMAČA IN DALMA-
 TINSKA VINA.

VSI, KI ŽELIJO PREHRANO, NISO OBVEZNI JE-
 MATI PIJAČ!

ABONENTI NA ZGORNJE CENE POPUST!

Lepi lasje -

kako važni za poklic!

Žene, ki morajo same zase skrbeti, dobro vedo, da v poklicu ne odločuje samo sposobnost, temveč da je tudi zunanji videz žene zelo важен. Radi tega pazite na to, da boste svoje lase tako negovali, da ostanejo vedno lepi.

ELIDA SHAMPOO

KAMILOFLOR

Specijalni Shampoo za plavolaske, ne vsebuje alkalija
Daje lasem čudovit sijaj.

BRUNETAFLO

Specijalni Shampoo za temne lase, ne vsebuje alkalija,
doje lasem čudovit sijaj.

Francoska.

Krojač Durand v Dijonu je obesil nad hišna vrata kot znak svoje obrti pozlačeno jabolko. Novi župnik ga začuden vpraša, kaj naj prav za prav pomeni ta izvesek.

«Iz hvalečnosti, gospod, iz hvalečnosti», pravi Durand. «Poglejte, ko bi Eva ne bila zapeljala Adama z jabolki, ali bi mi ne hodili še dandanes nagi po raj? In od česa bi potem krojači živeli?»

*

Izlet v gore.

«Ah, moj ljubček, ne veš, kako sem vesela, da si se vrnil in da si živ.»

???

«Slišala sem, da je neki tepec plezal kakor ti po tisti nevarni steni in se ubil. Jaz sem bila do tega trenutka prepričana, da si bil to ti!»

*

Samogovor

«Očka, kaj je to samogovor?»

«Samogovor je, ako govori mož z ženo.»

«Jaz sem pa mislil, da je to dvogovor...»

«Neumnež! Dvogovor je, ako se pogovarjata dva človeka!»

Pogovor.

Žena: «Naša nova služkinja si je izgovorila dva prosta večera na teden. Kaj praviš na to?»

Mož: «Jaz bi bil rad na njenem mestu.»

*

Izkušnost.

Po enournem iskanju ni mogla najti gospa nič primerne, da bi kupila. Zato je rekla prodajalcu:

«Pokličite poslovodjo, ta ima gotovo več izkušenosti kakor vi.»

«Brez dvoma, gospa», se je priklonil prodajalec. «Ko vas je videl, da prihajate, je kar izginil.»

*

Privlačnost.

«Jaz bi ne hotela leteti v stratosfero!»

«Zakaj pa ne, gospodična Tončka?»

«Zato ker pravijo, da izgubi človek tam gori privlačnost!»

*

Potrebna izprememba.

«Kaj praviš k Andreju? Včeraj je prišel s cilindrom in ves je dišal po kolonjski vodi. Prosil me je za roko.»

«In kaj si mu rekla?»

«Da mora tako dolgo počakati, da bo prišel z osmimi cilindrom in da bo ves dišal po bencinu.»

*

Vojaška.

«Kakšen mora biti vojak, ki hoče biti pokopan z vojaškimi častmi?»

«Mrtev!»

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23

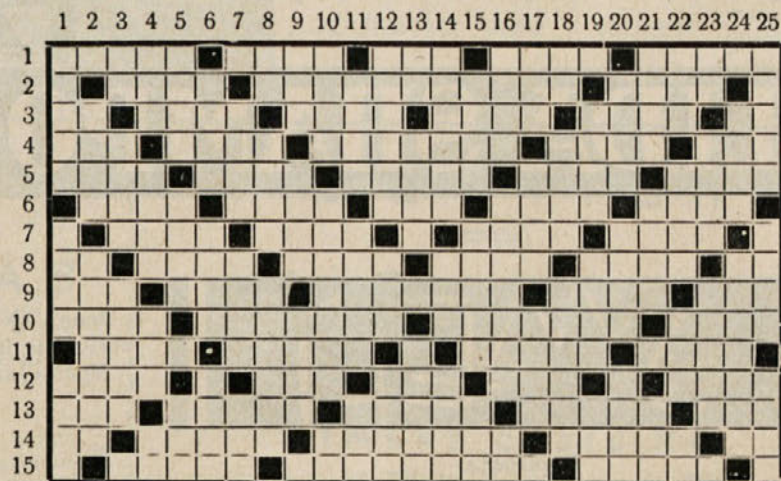
Križanka štev. 12

Vodoravno: 1. ptica; med; gibanje vode; samo eden; turško sv. pismo; 2. samoglasnik; del telesa; čaranje; del stanovanja; samoglasnik; 3. kaz. zaimek; reka v dravski banovini; nedoločni zaimek; tujka za žaro; veter; ko (beri obratno); 4. pramati; evropska prestolnica; običajna; vežba; žensko ime; 5. greda; del noge; pokriva ptice; moško ime; dvorišče; 6. slovenski kralj; uk; polovica imena «Caesar»; kitajski nosači in delavci; poljska mera; 7. predlog; nasprotje svetlobe; seme pri gobah; pet sto; vada; čisti kišik; soglasnik; 8. predlog; ruska reka; navdušenost; okence; hraste; časovna členica; 9. dolina (beri obratno); Zolajev roman; oblokast; danes zjutraj (beri obratno); znoj; 10. koroška gora; mesto v pruski Šleziji; koš za žlice; domača žival; 11. nemška radijska postaja (brez e); medicinar; predlog; blago za pernice; udi; 12. mladenič; predlog; blazen; pokoj; angleški «čaj» (beri obratno); tona; poljski sadež; 13. oče; moško ime; ponašanje; grd človek (beri obratno); kulturna rastlina; 14. japonska ploskovna mera; športnik; požrešen; gosji pastir (beri obratno); kratica za rim. kat. (še krajši); 15. samoglasnik; obrt-

nik (beri obratno); vrata v plotu; letopis; del knjige; samoglasnik.

Navpično: 1. stara dolg. mera; prometno sredstvo; župnija; 2. soglasnik; vrsta žita; igrati na glasbilo; 3. ploskovna mera; poldrag kamen; boginja lova; soglasnik; 4. os. zaimek; beseda v očenašu; divji bik (beri obratno); ital. spolnik; 5. bog ljubezni; slabo ali dobro znamenje; soglasnik; slovenski kipar; 6. svetopisemska oseba; član izumrlega naroda; reka v dravski banovini; 7. predlog; srbski vzklík «Milost! Pardon!» (turškega izvora); država v Zadnji Indiji; del živali; 8. kratica za «ta čas»; teža ovca (beri obratno); prebivalec balkanskega mesta; 9. poškodba (2. skl. mn.); del Alp; malik; liter; 10. grm ali drevo; krog; samo; 11. kap; bivši hrv. parlament; del obleke; 12. mož brez žene;

blazen; zmleto žito; 13. dva samoglasnika; rumunsko mesto; predlog; pijača; 14. živa bitja; neresnica; evropska prestolnica; 15. divjačina; poljska reka (3. sklon); sanje; 16. ognjenik na Siciliji; krčma v vojašnici; predlog; 17. števnik; glasbilo (trobilo); del verige; liter; 18. dva samoglasnika; pravljeno bitje; gališki narod (beri obratno); 19. soglasnik; zimsko vozilo; sij; drevesni plod (beri obratno); 20. ogljik, ki nastane pri nepopolnem gorenju; igralna karta (beri obratno); mesto ob Jadranu; 21. kjer se žge oglje; odzadaj; soglasnik; orožje nekaterih živali (beri obratno); 22. števnik; drobovje; strelno orožje; os. zaimek; 23. egipt. bog; moško ime; posmrtno bivališče zavrženih; soglasnik; 24. samoglasnik; ustna voda; športnik; 25. okrepljena nikalnica pri velelniku; glasbena znamenja; dekliško ime.

Ivan Vuk:

Na cesti življenja

Drobec iz vsakdanje nevsakdanjosti.

Sodna dvorana. V ozadju zeleno pogrnjena miza. Na steni ura, ki kaže 9. uro dopoldne. Miza stoji nekoliko višje kakor je klop za obtožence pred njo. Na mizi razpelo in dve sveči, nekaj knjig in aktov. Na desni mizica za državnega pravnika, na levi za zagovornika. Vhod z leve strani.

O s e b e: Sodnik.

Državni pravdnik.

Obtoženka.

Zagovornik.

Sodni sluga.

SODNI SLUGA (vstopi pri vratih v dvorano, gre k tribuni, popravi nekoliko križ in naravna sveči ter se vrne k vratom.)

DRŽAVNI PRAVDNIK (človek srednjih let, s čepico na glavi in v talarju, vstopi. Pogleda na uro, sede na svoj prostor in začne brskati po aktih).

ZAGOVORNIK (medtem vstopi. Živahen človek, dobrosrčnega obraza. Sede k levi mizi. Pogleda na svojo žepno uro in se nakloni državnemu pravdniku.)

SODNIK (prileten, častitljiv možak v talarju, vstopi).

VSI TRIJE (se pozdravijo): Dobro jutro!

SODNIK (sodnemu slugi): Privedite obtoženko! (Na pol glasno.) Moja hčerka danes promovira za doktorja filozofije. Ob enajstih bo promocija. Glejmo, da razpravo dotlej končamo!

SODNI SLUGA (odide in se vrne z obtoženko).

OBTOŽENKA (38 let stara, simpatična, črno oblečena, se ustavi pred sodnikom. V obrazu se ji pozna trpljenje).

SODNIK: Vi ste Ada Mislec, vdova, stara 38 let?

OBTOŽENKA: Sem.

SODNIK: Sedite!

OBTOŽENKA (sede).

SODNIK (državnemu pravdniku): Gospod državni pravdnik! Obtožujete?

DRŽAVNI PRAVDNIK: Obtožujem! (Vstane.) Obtoženka, ki stoji pred vami, Ada Mislec, se je vtihotapila v pisarno tovarnarja Sedmiškega, naperila nanj samokres in ustrelila. Vsa javnost pozna tovarnarja Sedmiškega, človeka nad vse socialnega, dobrosrčnega, tako rekoč dobrotnika siromakov. Vsa javnost ga spoštuje in ceni in nihče mu ne more očitati nič slabega, ki bi žalilo čustvo človeštva, morale in človekoljubja.

In vendar, vkljub temu, pogledite to žensko! Pred vami stoji. Vdova, zrela ženska. Vtihatapila se je v njegovo pisarno, kakor sem rekel, in ustrelila. Sam Bog, čuvár pravičnih in dobrih, je usmeril to kroglo, da ni zadela človeka in da grešnica ni postala ubijalka.

Slavno sodišče! Obtožujem! Soditi vam je žensko za zločin, ki je tolikanj hujši, ker ga je zagrešila ženska, bitje, ki bi moralo biti simbol nežnosti in dobrote, pojem lepote, ustvarjajoče sreče, ki jo opevajo pesniki in slikajo slikarji kot madono. Strašna atmosfera, ki zagrinja in nasičuje dandanašnje človeško družbo in vso njeno duševnost, je zajela tudi žensko. Lepota in pojem človečnosti sta postala karikatura, ki se kakor brezzoba pošast reži nam vsem. Obtoženka je šla in hotela s silo uveljaviti svoje zahteve. Ker najbrže to ni bilo mogoče ali pa se tovarnarju ni zdelo pomembno in vredno — saj tudi najboljši ne morejo ugoditi vsakomur — je kratko in malo segla po morilnem orožju. Tako daleč je, visoko sodišče, že padel nivo morale dandanašnjega človeka.

Zato, visoko sodišče, izreci obsodbo, da se za zgled vsem, ki niso pravični, postavi eksempl in se tako poizkuša ozdraviti zastrupljena atmosfera dandanašnje družbe.

Govoril sem!

SODNIK (obtoženki): Slišali ste, obtoženka! Kaj poveste v obrambo?

OBTOŽENKA: Nič.

SODNIK (dvigne obrvi, nekako začudeno): Nič? Torej je resnica?

OBTOŽENKA: Gospod državni pravdnik je učen mož, gospod sodnik! In če je rekel, da sem zločinka, da me je treba postaviti za eksempl pri ozdravitvi zastrupljene atmosfere dandanašnje družbe — sodite, gospod sodnik!

ZAGOVORNIK: Gospa Ada! Vem in tudi vi veste, da gospod državni pravdnik nima prav. In da bo spoznal, da nima prav, govorite. Govorite, da bo sodišče lahko pravično sodilo!

DRŽAVNI PRAVDNIK (nekako nevoljno): Gospod zagovornik!

ZAGOVORNIK (malomarno): Prosim, prosim...

SODNIK (prijazno): Govorite, obtoženka!

OBTOŽENKA (nekoliko obotavljajoče): Težko je govoriti, gospod sodnik, zakaj težko razumejo ljudje besedo. Slišijo sicer glas, a besede ne razumejo, in bojim se, da je tudi sodišče in gospod državni pravdnik ne bo sta razumela.

DRŽAVNI PRAVDNIK (zbadljivo): Smešno, haaa...! Kaj si domišljate!

ZAGOVORNIK (zbadljivo): Glejte dokaz, gospod državni pravdnik, da je govorila resnico. Slišali ste glas, besed pa niste razumeli.

SODNIK: Gospod zagovornik... prosim! (Obtoženki.) Govorite, morda pa bomo razumeli besede.

OBTOŽENKA: Priznam, gospod sodnik, težko je pojasniti in dopovedati resnico. Zakaj vsi, katerih duša ni bila na natezalnici trpljenja in preziranja človečnosti, ne razumejo besede. Samo srce, duša, ki je bila položena na natezalnico in je morala pretrpeti strašne muke, samo ona razume besede. In prav zato, gospod sodnik, sem streljala na človeka, ki ni človek, ampak rabelj.

SODNIK (mršči obrvi).

DRŽAVNI PRAVDNIK (nemirno menca).

OBTOŽENKA: Mlado, lepo dekle dvajsetih let je bila moja hčerka Vanda. Bila je moje srce in moja duša, gospod sodnik. Rabelj je to srce privezal na natezalnico in ga neusmiljeno bičal...

SODNIK (seže v besedo): To ne spada sem.

OBTOŽENKA: To ne spada sem, gospod sodnik? O, gospod sodnik, to spada sem. Ker drugače ne boste razumeli, zakaj sem streljala na tovarnarja.

SODNIK (pogleda na uro in pokima).

OBTOŽENKA (nadaljuje): Skromno pokojnino imam po umrlem možu. Toliko, da za silo životarim. Vi veste, gospod sodnik, da bi vsak človek, ki izpolni 18., 20. leto, posebno pa dekle, rad nekaj postal, nekaj, kar ga bo zadovoljilo in mu dajalo smisel življenja. Moja pokojnina je bila premajhna za obe. Zakaj kruha je treba, obleke je treba in tega in onega je treba... a pokojnina je bila komaj zame. Vanda je končala učiteljšče. Za trdno je upala, da bo kmalu učiteljica in tako sama svoja. Ali preveč jih je bilo in dve leti je iskala in čakala in prosila. Vrata se niso hotela odpreti. Ni se zgodilo, kakor je pisano: trkajte, in odprlo se vam bo. Zakaj zdaj se mora zvoniti. Midve pa nisva imeli zvonca. In vrata se niso odprla.

Tako živeti nisva mogli. Jaz sem si, kajpada, pritrgovala, kjer sem le mogla. Vanda pa zopet ni hotela pustiti, da bi jaz gladovala. Tako se je vršil tih boj med nama, kdo si bo več pritrgal, da bi drugemu od male pokojnine več ostalo. Pa je rekla naposled Vanda: «Mama, poizkusila bom kaj drugega in kje drugje. Morda bom imela srečo...» Gospod sodnik, v takih razmerah človek ne reče, taka in taka bi bila moja sreča, ampak je vsak neznanen uspeh, ki vsaj nekoliko izboljša stradanje, sreča. «V kakšni pisarni,» je rekla, «je tudi kruh. Zakaj bi nosila mrtev kapital v sebi, ko ga je mogoče tudi drugod obrestovati, čeprav z manjšimi obrestmi, ako to že ni mogoče tam, za kar je naložen...» Gospod sodnik! Iskanje službe, najskromnejše, to je strašen križev pot človekov, posebno pa mlademu človeku in zlasti še ženski. Koliko postaj je, kjer pade pod tem križem, ni mogoče povedati. In ni niti enega Simeona iz Cirene, ki bi pomagal nositi križ. Zato je moja Vanda omagala. Obupavala je in meni se je delala tema pred očmi, ko sem gledala ta križev pot. V kateri duši, gospod sodnik, je taka moč, da bi vkljub vsemu ne omagovala? V človeku se začne krušiti vera v samega vasa in hude misli vstajajo v njem. Kje je človek-junak, gospod sodnik, ki bi ne omagal? In če se v takem položaju nankrat nekaj malo zasveti, tedaj ni več v človeku tiste moči, da bi preudaril, ali ni to le fata morgana, goljufiv blesk. Zgrabiš zanj, ves srečen — zaveš se pa strahote, ko je že prepozno.

Tako se je zgodilo moji Vandici. Vsa obupana, izpodbijena po govoricah, da je tovarnar Sedmiški dobričina, milosrčen, socialen, je potrkala na njegova vrata.

Slišala je, kakor sem rekla, o njegovi dobrosrčnosti, kakor gospod državni pravdnik, in verjela, kakor gospod državni pravdnik. S 500 dinarji mesečne plače jo je nastavil za pomožno knjigovodko in za korespondentko v pisarni. Razumeli boste, gospod sodnik, da je 500 dinarjev komaj del obresti od kapitala, ki ga vloži uslužbenec s svojim delom pri delodajalcu. Ali če se zgodi to v razmerah, v kakršnih sva midve živeli, je tudi teh 500 dinarjev bogastvo. Vsi bogataši to razumejo in zato tudi s tem računajo, zato pa tudi toliko bede, sovraštva in rabeljstva.

Ko mi je Vanda prihitela povedat to veselo novico, sva se objeli in razjokali. Nikdar, gospod sodnik, ne boste razumeli, kako dragocene so take solze, kako olajševalne in polne sreče. Vsa teža, ki je kakor gora ležala na naju, je splahnela s temi solzami. Rekla sem: Res je, Vanda, ljudje govore resnico! Tovarnar Sedmiški je človekoljuben, socialen človek. Vsa čast in hvala mu... (Si obriše oči.)

SODNIK: In...

OBTOŽENKA (se premaguje, vendar govori odločno): Resnično, gospod sodnik, prav je govoril Krist o pobeljenih grobovih, ki so lepi, vabljivi in mikavni na zunaj. A v njih je gnusoba nad gnusobo. Resnico je govoril o farizejih, ki gredo po cestah, da jih vidijo ljudje, in pred njimi glasniki kriče: Hosana, farizej prihaja, da bo delil dobrote! Hvalite ga, ljudje! Ne sme se, gospod sodnik, soditi človek in meriti njegova srčna kultura po tem, kar iz bogastva, ki mu ga nanosijo in prigarajo tisoči za skromne mezde, razda, in to tako, da desnica dobro ve, kaj je dala levica, ampak sodite ga in ocenite ga po tem, koliko je v njem resničnega človeka, res ustvarjenega po božji podobi. Lahko in koristno je biti socialen s trobento «hosana» — glejte ga, toliko in toliko je dal —, težko pa je biti človek, čigar desnica ne ve, kaj je dala levica.

Lepo dekle je bila moja Vanda. Ponavljam to, ker je potrebno, da ne pozabite. Moški so pač takšni, posebno če so bogati in nimajo nobenih skrbi, kaj bo jutri, da zahrepene po ženskem telesu, ki jim ugaja, ne da bi pomislili, ali morda s tem koga ne ubijejo. Ne hrepene po ženskem telesu, ker je to telo človeka njim nasprotnega spola, ampak ker je telo ženske mamljiv predmet za naslado. Ne vprašajo svoje vesti, ali je njih lastnina. Volja oblastnosti je, ki hoče tujo lastnino v lastno zadovoljstvo. In ženska, gospod sodnik, je tudi iz mesa in krvi. Kdo bi ji zameril, če jo moški premoti? In če se zna moški spretno približevati, če v obleki vljudnosti in pokroviteljske prijaznosti skriva svoje želje in strasti, ali se more ženska, katere čustva so kakor svilene nitke, mehka in nežna, upreti in za časa opaziti, kdaj se zaplete okrog nje tista mehka, goljufiva mreža?...

In tako se je zgodilo z mojo Vando. Jokala je v mojem naročju moja Vanda. In v tistih solzah sreče, ki so ji polzele po licu kakor biseri, sem slišala: «Veš, mama, objel me je. Branila sem se. Zbežala sem v kot, drugam nisem mogla. Vsa sem trepetala. On pa je govoril, mama, sladko, prepričevalno je govoril: Gospodična Vanda! Ljubim vas... ne bojte se me! — Rekla sem mu in strah me je bilo, a srce je v pričakovanju hrepenelo: Gospod tovarnar! Vaša uslužbenka sem! Revno dekle! Neizkušena, neznanatna! Pustite me! Ne storite me nesrečno!... On pa, mama, me je objel, stisnil k sebi in govoril: Vanda, moja Vanda! Ljubezen ne vpraša po stanu in se ne ozira na razlike. Mar bi ne mogli postati moja žena?» — Gospod sodnik, ko žensko, ki sicer v prsih nezaupno

V hribih je že huda zima

skriva in zapira čustva, ki jih je vzbudil moški, ko žensko tista simpatija dvigne k sebi, jo objema, poljublja in ji šepeta besede ljubezni, gospod sodnik, kje je ženska, ki bi ne zasanjala sreče?...

(Si obriše oči.)

SODNIK (rahlo): No, in...

OBTOŽENKA (mrzlo in trdo): Otroka je dobila!

DRŽAVNI PRAVDNIK } (se zganeta kakor prizadeta).
SODNIK

OBTOŽENKA: Ni bil to noben greh, gospod sodnik. Bil je le sad cvetu, ki je cvetel, kakor je s klicajem materinstva, ki je v ženski od vekomaj, zapisala narava. Ali način, kako je bil tisti cvet oplojen, kako je bilo vzbujeno materinstvo, gospod sodnik, to je greh, to je zločin. Zločin, greh, ki ga vsakdanjost, prepirljiva, škodoželjna, pohlepna, volčja — ne pozna in ne kaznuje. In zato tudi ni zapisala v svoje knjige postav kazni za zločince tega greha.

Zapuščena, osramočena je rodila moja Vanda drobno, nedolžno detece — sad greha in ljubezni. Tisti socialni človek, dobronik, vsega spoštovanja vredni tovarnar, kakor ga pozna javnost in v katerega veruje gospod državni pravdnik, je moja Vando, prevarano, zapeljano, ko se je nasitil njene svežosti, odpustil iz službe, vrgel na cesto. Naenkrat je bilo, gospod sodnik, kakor da se je nad nama zagnilo nebo s strašnimi oblaki. Za življenje treh je bila zdaj samo še moja pokojnina. A pozneje, nekaj tednov pozneje, ko je dojenček z jokom klical mamo in njene prsi, gospod sodnik, a mame ni bilo, kako bi bilo vam v duši, ko bi doživeli in poizkusili kaj takega?

SODNIK (čudeč se): Kje pa je bila mama, vaša Vanda?

OBTOŽENKA (s stisnjenim glasom): Odšla je. Tam na pokopališču, kjer je mir in kjer ni skrbi, kjer ni zasmehovanja, — tam leži. Strašno je bilo v mojem srcu, ko je odšla. Ali razumela sem. Ko človek oskrujen, strt in oropan obleži, a ni Samaritana, ki bi ga dvignil, mu obvezal rane, ga napojil, gospod sodnik, pač pa gre mimo njega cel trop levitov, ki se niti ne ozrejo, da, ki celo še zaničljivo pljunejo, gospod sodnik, kdo zdrži? (Tiho.) Zaužila je lizol!

DRŽAVNI PRAVDNIK (nekako nervozno popravlja akte).

SODNIK (zamišljeno kima, kakor bi pritrdjeval): In šli ste, da izrečete kazen nad grešnikom?

OBTOŽENKA: Ne, gospod sodnik! Šla sem mu povedat, da je dojenček brez matere, naj ima vsaj očeta. Ustvaril je otroka in naj bo vsaj toliko vesti v njem, da bo skrbel zanj, ker je kri njegove krvi, ker je v tem otroku on sam. Zakaj če ga ni ovirala stanovska razlika, da je objemal svojo uslužbenko, da je zaživel z dekle majniško nebeštvo, ga ne sme ovirati zavest, da je to njegov otrok, čeprav iz dekle porojen, in da je moralno dolžan skrbeti zanj. Težka je bila ta pot, gospod sodnik! Niti Kristova pod križem ni bila težja. Ali natezalnica, na kateri je bilo mučeno moje srce, me je gnala, da sem šla.

SODNIK: In...

OBTOŽENKA: Zgodilo se je, gospod sodnik, da me niso pustili v hišo. Svojim služabnikom je ukazal, da me vržejo čez prag! Gospod sodnik, po postavi, kateri služite vi in katere zagovornik je gospod državni pravdnik — sem kriva! Zakaj z navadnim revolverjem kaznovati zločinca za ubojstvo mlade ženske, izvršeno neposredno, brez predpisanega orožja, zgolj s pljunkom v srce, brezvestno pohojenim, — je zločin. Vendar, sodila sem, gospod sodnik, sodila v imenu pravice, vdolbene v ponižanju človekovem.

Sodite, gospod sodnik!

Če je on smel ubiti mojo hčer in se smejo dan za dnem taki in podobni zločini nekaznovano izvrševati, celo v veselje družbe, kaj bi se upirala in zagovarjala! Sodite, gospod sodnik! Ugrabljenost mi je vse, ubita moja duša in razmesarjeno srce — naredite konec z menoj! Droben črv — plod priznanega človekoljubja, kakor ga slika gospod državni pravdnik in kakor o njem govori javnost, naj živi, kakor ve in zna, ker se je osmelil roditi iz telesa dekleta, določenega le za telesno uteho gospodarjevo!

Sodite, gospod sodnik, da bo, kakor je predlagal gospod državni pravdnik, postavljen eksemplar za ozdravitev zastrupljene atmosfere dandanašnje družbe!

SODNIK } (se spogledajo. Zastor začne tiho padati.)
DRŽAVNI PRAVDNIK }
ZAGOVORNIK }

STRIC IZ AMERIKE

Prav je ob začetku tega stoletja Dieppe izgubil že precej svojega pomena, je vendar njegov pomorski promet bil še vedno tolik, da si tega v današnjem času splošnega nazadovanja trgovine niti misliti ne moremo. Časi pravljičnega bogastva še niso bili tako oddaljeni, da bi od časa do časa ne bil iz tujih dežel prišel kak nepričakovani milijonar, ki smo jih toliko videli sicer samo na gledališkem odru, in brez prevleke preproščine je človek še lahko verjel v strica iz Amerike. V resnici so takrat v Dieppe kazali marsikaterga trgovca, čigar ladje so se gnetle v pristanišču, ki so ga pa še pomnili, kako je pred dvajsetimi ali več leti odšel v svet v preprostem mornarskem suknjiču. Taki zgledi so dali poguma odločnežem in so bili trajno upanje ubožcem. Kazali so, da je neverjetno mogoče in nemogoče verjetno. Tako so se ubožci v svojih razmerah tolažili z upanjem v čudeže.

Kar zdelo se je, da se bo tak čudež zgodil tudi v ubogi družini v Omonvillu, mestecu kake štiri milje od Dieppea.

Vdovo Mauvaire je zadelo mnogo hudih nezgod. Njen starejši sin, prava opora vse družine, je utonil z neko razbito ladjo in zapustil četvero otrok na skrbi stare žene. Ta nesreča je zavrila in mogoče celo razbila zakon njene hčere Lore, obenem pa prekrizala načrte sinu Martinu, ki je moral prekiniti svoje šolanje in se vrniti k delu na domačem posestvu.

Toda v sredo teh zaskrbljenosti in potrnosti uboge družine je na mah posijal svetel žarek novega upanja. Pismo iz Dieppea je sporočalo, da se vrača svak vdove, ki je bil pred več ko dvajsetimi leti odšel v svet. Stric Bruno je sporočil, da se vrača z nekakimi novicami iz Novega sveta, to so bile njegove lastne besede v pismu, in da se misli v Dieppe naseliti.

Njegovo pismo je že od snoči hodilo vsem po glavi. Čeprav ni stalo v njem nič določnega, je sin Martin, ki se je razumel na pisanja, po pisavi spoznal človeka, ki je preveč svojski in živega duha, da bi v tujini ne bil obogatel. Očitno je mornar s seboj pripeljal par zabojev zlatnikov, od katerih bo pač tudi družina dobila svoj delež.

Če se domišljija razvname, gori kmalu s plamenom. Vsak je še primaknil svoje domneve k Martinovim, celo Julka, kateri je bila vdova botra, pa jo je zaradi tega vzela k sebi na posestvo, kjer je živila bolj kakor nekaka pohčerjenka, ne pa kakor služkinja, je začela razmišljati, kaj ima mogoče stric za njo pripravljenega.

— Jaz mu bom rekla za životek iz sukna in zlat križec — je rekla, potem ko je še enkrat prebrala pismo, ki ga je bil prej Martin na glas prebral.

— Ah! — je zavzdihnila vdova — če bi še živel moj ubogi Didier, pa bi sedaj imel otroka, ki bi mu lahko pomagal.

— Saj imate še zadosti otrok, botra — je pripomnila mlada Julka — ne glede na gospodično Loro, ki bi se primerne dote pač ne branila.

— Čemu neki? — je rekla Lora in žalostno sklonila glavo.

— Čemu? — jo je zavrnila Julka — že zato, da Markovi starši ne bodo imeli več kaj jezicati. Svojega sina so dali med mornarje, da bi tako preprečili poroko; če bo pa sedaj stric Bruno le hotel, pa bo vse takoj v najlepšem redu.

— Treba še pomisliti, ali se bo hotel vrniti! — je Lora polglasno pripomnila.

— Prava reč! Če ne bo maral on, pa boš že dobila katerega drugega — je rekel Martin, ki je mislil samo na poroko svoje sestre, ona pa bolj na svojega zaročenca — s stricem iz Amerike lahko vedno dobiš kak dober par. Kdo ve, mogoče pa ima s seboj še kakšnega prijatelja, ki je prav tako bogat kakor on, pa bo človek postal njegov nečak!

— Ah! Jaz pač ne! — je Lora razburjeno zaklicala — z mojo poroko se prav nič ne mudi.

— Mudi pa se za to, da dobimo kakšno službo za tvojega brata — je vdova zaskrbljeno pripomnila.

— Gospod grof mi vedno obljublja, da me bo sprejel v pisarno svojega oskrbnštva — jo je zavrnil Martin.

— Pa se nikdar ne more odločiti — mu je odgovorila vdova — med tem čakanjem pa poteka čas in denar gre proti koncu. Velika gospoda tega ne vedo; oni mislijo samo na svojo zabavo, in kadar se domislijo kosca kruha, ki so ga komu obljubili, je človek že lahko od lakote poginil.

— Tega se nam zdaj, ko imamo strica Brunona za prijatelja, ni treba bati — je odvrnil Martin. — Tukaj ni mogoča nobena zmeta. Njegovo pismo pravi: «Jutri bom prišel v Omonville z vsem, kar imam». To pomeni, da nas nikakor ne misli pozabiti.

— Brez dvoma je že na potu — ga je prekinila vdova — in bo lahko zdaj pa zdaj tu. Ali je vse pripravljeno, Lora?

Hči je vstala in pokazala kredenco, ki je bila nenavadno obilno obložena. Poleg skopčevega stegna, ki so ga bili pravkar potegnili iz peči, je ležal obilen kos prekajene slanine, zraven dva krožnika sirovega štruklja in skleda sladke smetane. Poleg tega je stalo več vrčev izbornega sadjevca, ki so ga otroci pozdravili z občudovanjem in slastjo. Lora je povrh še omenila juho z jabolki in rezine s surovim maslom, ki so se cvrle pri ognju.

Vdova je potem v omari poiskala namizni prt in prtčke, orumenele od vednega ležanja. Mlada služkinja je med tem poiskala med posodo krožnike, ki so bili najmanj oškrbljeni, in je začela mizo pokrivati. Na glavno mesto mize so položili edino srebrno črpalko, ki so jo zmogli.

Pravkar so bili končali s temi pripravami, ko je deček, ki je zunaj stal na preži, planil v sobo in zakričal:

— Že gre! Že gre!

— Kdo? — so ga izpraševali od vseh strani.

— Kdo vendar? Sakrament! Stric Bruno! — je odgovoril krepak in vesel glas.

Vsa družina se je okrenila. Na pragu se je bil med vrati, ki so se naglo odprla, ustavil mornar v okviru podbojev; na desni pesti je imel zeleno papigo, na levi rami mu je čepela majhna opica.

Mali otroci so se preplašeno skrili v krilu stare mame, ki se sama ni mogla premagati, da bi ne zakričala. Martin, Lora in služkinja pa so začudeno gledali.

— Kako? Kaj vas je strah pred mojo menažerijo? — je Bruno smeje se zaklical. — Pogumno, ljubi ljudje, dajmo se korajžno objeti. Za to sem tri tisoč milj daleč sem prišel!

Martin se je prvi ojunačil; potem je prišla Lora, vdova in večji vnuki, najmlajše vnučke in vnuka pa ni bilo mogoče spraviti blizu.

Bruno se je za to odškodoval s tem, da je objel Julko.

— Pri moji veri! — je začel — že sem mislil, da nikoli ne bo konec pota. Veste, mamka Mauvaire, pot od Dieppea do vaše hiše se za pešca salamensko vleče.

Tedaj je Martin opazil, da je mornarjevo obutalo vse prek in prek prašno.

— Kaj ste peš prišli, stric Bruno? — ga je ves začuden vprašal.

— Hudiča! Kaj misliš, da se bom po vaših žitnih poljih s čolnom pripeljal? — ga je mornar veselo zavrnil.

Martin se je obrnil proti vratom.

— Ampak... prtljaga? — je pogumno vprašal.

— Prtljaga? To nosim na sebi — je odgovoril stric Bruno.

— Mornar, dragec moj, ne potrebuje druge prtljage ko pipo in močno čepico.

Vdova in otroci so se spogledali.

— Ne zamerite, stric — se je oglašil fant — ampak po pismu, ki ste ga pisali, smo mislili...

— Kaj ste si mislili? Da se bom pripeljal z barko na tri krove?

— Ne — je rekel Martin in se skušal po sili smehljati — ampak s svojo prtljago... za daljše bivanje; saj ste nam pisali, da mislite dalje časa ostati pri nas.

— Jaz?

— Saj ste nam vendar pisali, da boste prišli z vsem, kar imate.

— Živijo! Saj vendar vidite vse, kar imam — je zaklical stric Bruno — opico in papigo.

— Kaj? To je vse? — so se vsi kar v en glas začudili.

— Poleg mojega mornariškega kovčka, kjer je še nekaj gat brez hlačnic in srajc brez rokavov! Zaradi tega pa se ne bo nihče cemeril, ljubi moji otroci! Samo da sta želodec in vest v redu, vse drugo je figa! Oprostite, svakinja! Tukaj vidim sadjevec, štiri milje pota pa so mi grlo pošteno izsušile. Hop! Mikec, pozdravi žlahto!

Opica je trikrat poskočila v zrak, nato pa je sedla nekoliko ob strani ter si čehljala smrček.

Mornar se je približal mizi in se lotil pijače.

Vsa družina se je zdela kar pobita. Stric Bruno, ki je zagledal pokrito mizo, je kar brez vseh okolišev sedel in rekel, da je gladen kakor volk. Hočeš nočeš, postreči mu je bilo treba z jabolčno juho in prekajeno slanino, kar je oboje že bil videl; ostalo jed pa je vdova zaprla v kredenco.

Mornar Martin pa je med tem dalje izpraševal in nato pripovedoval, kako se je dvajset let vozil po Indijskem morju, brez drugega dobička ko s plačo, ki jo je izdal, čim jo je prejel. Čez dobro uro se je nazadnje videlo, da stric Bruno res nima drugega bogastva ko precej veselo dušo in sijajen tek.

Razočaranje je bilo splošno, a se je po različnih značajih različno kazalo. Lora je bila samo presenečena in nekoliko žalostna, Martin je bil jezen in blamiran, vdovo pa sta grabila jeza in kes. Ta sprememba občutkov se je tudi kmalu pokazala. Ker je opica vnučko, za katero je šla, prestrašila, je babica zahtevala, da naj se opica zapre v prazen hlev, in ko je papiga kljunila v mornarjev krožnik, je Martin rekel, da tega ne more prenašati. Lora ni rekla nič, ampak je z Julko tiho odšla po hišnih opravilih, vdova pa je zopet sedla k svojemu kolovratu v veži.

Ko je ostal sam s svojim vnukom, ki je skušal nekoliko razjasniti svoj nevoljni obraz, je stric Bruno mirno postavil kozarec, ki ga je v kratkih požirkih izpraznil, nazaj na mizo in parkrat tiho zažvižgal; potem se je z obema komolcema naslonil na mizo in pogledal Martina v obraz.

— Veš kaj, fant, — je mirno rekel — meni se zdi, da tukaj nekoliko neprijeten veter vleče. Vsi imate tukaj obraze, da človeka naravnost v srce zebe, in ne eden izmed vas mi še ni privoščil prijazne besede. Tako se pač ne sprejme sorodnik, ki je bil več ko dvajset let v tujini!

Martin ga je precej ostro zavrnil, da je bil sprejem pač tak, kakršnega so premogli, in da ni njihova krivda, če kosilo ni bilo boljše.

— Ampak vaša lica bi lahko bila drugačna — mu je odvrnil stric Bruno — vi pa ste me, Bog me varuj, gledali kakor jalov klas. Sicer pa smo o tej reči dovolj govorili: nič mi ni bolj zoprno ko hišni prepiri. Spomni se samo, da vam bo vsega tega še kedaj žal; drugega ne rečem nič!

Po teh besedah si je mornar urezal nov kos slanine in mirno jedel naprej.

Martina so njegove besede zadele, pa je začel nekaj sumiti.

— Stric Bruno bi nikakor ne kazal tako samozvestnega obraza — je razmišljal sam pri sebi — če bi res ne imel, kakor se pred nami dela, drugega ko samo opico in papigo! Zvitorepec nas je prekanil; hotel nas je preskusiti, toda z grožnjo, ki mi jo je pravkar zasolil v obraz, se je sam izdal! Hitro! Skusimo našo neumnost popraviti in ga zopet pridobiti na našo stran!

Takoj je pohitel k materi in sestri, da bi jima razodel svoje odkritje. Obe sta takoj zopet pohiteli k stricu: ledeni obrazi so se nekako raztajali in se skušali smehljati. Vdova se je opravičevala z nujnimi gospodinjskimi opravki, ki so jo za čas odtrgali od dragega svaka, in se je začudila, da ni boljše postrežen.

— Glej no! Kje je vendar potica? — je zaklicala — kje so štruklji in sladka smetana, ki smo jo nalašč pripravili za strica? Julka, na kaj vendar mislite, draga moja? In ti, Lora, poglej, ali ni še kaj lešnikov v mali omarici. Taka reč nabrusi zobe in je najboljša podlaga za pijačo.

Mlada hči je ubogala, in ko je bilo vse prineseno, je smehljaje sedla za mizo nasproti mornarju. Ta jo je zadovoljno gledal.

— Živijo! Tako je prav! — je veselo zaklical. — To je prava sorodnica! Ona je prava hči mojega ubogega Georges!

In jo je prijel za bradico ter rekel:

— Sicer te pa ne poznam šele od danes, moja mala; že dolgo je, odkar sem čul marsikaj o tebi.

— Kako to? — je Lora začudeno vprašala.

Toda še predno je mornar odgovoril, je visok in odrezan glas Loro po imenu poklical! Lora se je presenečena okrenila, pa ni nikogar videla.

— Ha! Ha! Ti ne veš, kdo te je poklical! — je rekel mornar in se je smejal.

— Lora! Lora! — se je znova oglasil isti glas.

— Papiga je vendar! — je zakričal Martin.

— Papiga! — je dekle ponovilo — toda kdo jo je naučil moje ime?

— Nekdo, ki ga ni pozabil — je odgovoril stric Bruno in pomežiknil.

— Vi, stric?

— Ne, dragica, ampak mlad mornar, ki je doma iz Omonvillia.

— Marko?

— Mislim, da mu je tako ime.

— Torej ste ga videli, stric?

— Nekoliko, namreč zato, ker sva bila skupaj na isti ladji.

— In on se vrača?

— S takim dobičkom od svojega potovanja, da bo lahko, kakor pravi, začel lastno gospodinjstvo, ne da bi mu starši morali pri tem pomagati.

— In on vam je pravil...

— O tebi — je rekel mornar, ki je končal Lorino misel — tako pogosto, da si je Jako zapomnil tvoje ime, kakor si videla in čula.

Lora je kar zardela od veselja in tudi vdova ni mogla prikrivati svojega zadovoljstva. Zakon med njeno hčerjo in Markom je bil njena tiha želja, tako da so ji vedno nove ovire prizadevale nove skrbi, posebno one, ki so jih v zadnjih časih delali Markovi starši. Bruno ji je povedal, da se je Marko v Dieppu zamudil samo zaradi formalnosti, ki jih je še moral opraviti, predno je šel z ladje, in da bo najbrže prišel že jutri, bolj zaljubljen ko kdaj prej.

Ta novica je razveselila vse, posebno pa Loro, ki je svojega strica objela s pravo, odkritosrčno hvaležnostjo. Stric jo je nekaj časa pridržal, z glavo naslonjen na njeno ramo.

— Torej, sedaj bova prava prijatelja, na življenje in smrt? — je smeje se rekel. — Da pa ti ne bo preveč dolgčas, ko boš morala pričakovati svojega mornarja, ti podarim svojo papigo, ki ti bo govorila o njem.

Lora je svojega strica zopet objela in se mu prisrčno zahvaljevala. Nato je iztegnila roko proti ptici, ki se ga ni več bala. Poletel je na njeno ramo in zahreščal: Dober dan, Lora!

Vsi so bušili v smeh, Lora pa ga je vsa srečna odnesla in ga poljubljala.

— Pravkar ste naredili srečno dekle, dragi Bruno — je rekla vdova, ki je z očmi sledila Lori.

— Rad bi, da bi ne bila edina — je odgovoril mornar in se zresnil. — Tudi za vas, draga svakinja, imam nekaj pripravljenega, pa se bojim, da bom s tem zbudil samo žalostne spomine v vašem srcu.

— Vi mislite brez dvoma mojega sina Didiera! — je zaklicala stara žena, ki je z materinskim čutom vse uganila.

— Rekli ste — je povzel Bruno. — Ko se je ponesrečil, daleč tam, žal nisva bila skupaj... Če bi nama bil Bog naklonil, da bi bila na isti ladji, kdove, jaz plavam kakor pliskavica, saj veste, pa bi mu mogoče mogel kako seči pod pazduho, kakor takrat pri Treportu.

— V resnici! — je zaklicala vdova, ki se je sedaj spomnila davnega dogodka — že enkrat ste mu rešili življenje; tega bi vam ne smela nikoli pozabiti, dragi svak.

Iztegnila je proti njemu roko, ki jo je prijel z obema rokama.

— Pah! To ni nič — je dobrodušno rekel — pomoč, kakor jo je pač sosed dolžan sosedu, v Indiji pa to nikakor ni bilo mogoče. Ko je naša ladja prišla tje, je njegova že štirinajst dni ležala na skalnatem obrežju. Vse, kar sem lahko storil, je bilo, da sem poiskal njegov grob in na njem zasadil križ iz bambusa.

— To ste naredili! — je zaklicala vdova vsa solzna. — Ah! Hvala vam, Bruno, hvala vam, brat!

— To še ni vse — je povzel mornar, ki ga je samega grabila ginjenost — izvedel sem tudi, da so divji domačini prodajali razno drobnjav, ki se je našla pri utopljenicah. Z največjim trdom se mi je posrečilo najti nečakovo uro, pa sem jo kupil z zadnjim denarjem, ki sem ga še imel, in sem vam jo prinesel, draga svakinja, tukaj jo imate.

Ob teh besedah je pokazal stari vdovi veliko srebrno uro, obešeno na konček s katranom prepojene vrvice. Vdova je zakričala, jo vzela v roke in jo začela poljubljati. Vse ženske so jokale, Martin sam se je tudi zdel ginjen, stric Bruno pa je pokašljeval in skušal s pijačo splahnuti svojo ginjenost.

Ko je vdova Mauvaire zopet lahko govorila, je objela dobrega mornarja in se mu goreče zahvalila. Vsa njena potrnost je izginila, nič več se ni vdajala nekdanjim mislim, ki so jo dotlej mučile, kar prekipevala je od hvaležnosti za dragoceno darilo, ki ji je bilo spomin na sina, ki je tako žalostno končal.

Pomenek s stricem je postal nekako bolj svoboden in prijateljski. Njegova pojasnila pa niso dopuščala prav nobenega dvoma več o njegovem resničnem položaju: stric iz Amerike se je vrnil prav tako reven, kakor je svoje dni bil odšel v svet. Ko je rekel svojemu nečaku, da se bodo on in njegovi še kedaj kesali, da so ga tako hladno sprejeli, ni mislil na nič drugega ko na to, da jim bo prej ali slej še žal, da so tako slabo poznali dobrega sorodnika, vse drugo je bil samo Martinov napačen sklep.

Čeprav je to odkritje popolnoma porušilo vse upe matere in hčere, vendar nikakor ni spremenilo njunega obnašanja. Obe sta strica Brunona zaklenili v svoje srce in sta mu sedaj iz proste volje dajali ono dobroto, ki sta jo od kraja kazali iz dobičkarije: sedaj sta kar tekmovali med seboj, katera mu bo prej in boljše postregla.

Mornar, za katerega so bili izrabili vso zalogo skromnega gospodinjstva, je nazadnje moral vstati izza mize, ko se je Martin, ki se je bil za nekaj časa odstranil, nenadoma vrnil in strica vprašal, ali je njegova opica na prodaj.

— Mikec? — je odgovoril mornar — za noben denar ne, sakrament! Sam sem ga vzgojil, mene uboga, moj služabnik

in družabnik je, ne dam ga niti za desetkrat toliko, kolikor je vreden. Ali ga hoče kdo kupiti?

— Gospod grof — je odgovoril mladi fant — je pravkar šel tod mimo in jo je videl: tako mu je ugajala, da me je naprosil, naj sam določim ceno in mu opico prinesem.

— Dobro! Pa mu povej, da je dobro spravljena — je odgovoril stric Bruno in si tlačil pipo.

Martinu ta odgovor ni ugajal.

— Ta bo pa slaba! — je rekel. — Gospod grof se je pravkar spomnil svojih obljub: rekel mi je, da bi rad imel opico, potem pa bi se domenil z menoj, da bi prišel na njegovo posestvo za pisarja.

— Jezus moj! To bi bila sreča za tebe! — je zaskrbljeno zaklicala vdova.

Stric Bruno si je dal vso reč razložiti.

— Tako — je rekel, potem ko je nekaj časa razmišljal. — Ti upaš, da boš pri grofu dobil službo, ki bi jo rad, če mu poskrbiš opico, ki bi jo on rad.

— O tem sem prepričan — je odgovoril Martin.

— Pa dobro! — je vneto zaklical mornar — opice ne prodam, ampak ti jo podarim! Podari jo svojemu gospodu! Sam vrag bi bil, če bi tvoje vljudnosti ne poplačal!

Sedaj so vsi planili nad strica z novimi zahvalami, tako da se jih ni mogel drugače obraniti, ko da je svojega nečaka z opico poslal v grad. Grof je Martina prav prijazno sprejel, govoril nekaj časa z njim, da se je prepričal, koliko je poraben, in ga je sprejel v službo.

Lahko si mislimo, kako vesela je bila družina, ko se je s to novico vrnil. Vdova, ki je svojo krivdo hotela poravnati, je nato mornarju zaupala vsa vesela pričakovanja ob njegovem prihodu. Bruno bi bil kmalu počil od smeha.

— Pri moji veri! — je zaklical — lepo reč sem vam zagodel! Pričakovali ste milijone, jaz pa sem prinesel samo dve nepotrebni živali.

— Motite se, dragi stric — je mirno pripomnila Lora. — Tri dragocene zaklade ste nam prinesli. Vam se moramo zahvaliti, da ima moja mati sedaj spominček, moj brat delo, jaz... jaz pa upanje!

Poslovenil dr. Joža Glonar.

Velika žehta pred prazniki

I. Schillerjeva:

Tragedija bretonskih ribičev

Težavne življenjske razmere, s katerimi se borijo celi rodovi, so vzgojile iz Bretoncev najboljše in najpogumnejše ribiče in pomorščake v vsej Franciji. Stoletni boj z razjarjenim morjem je vtisnil v njih lice tisti značilni izraz, ki naletimo nanj v vsej severnozahodni pokrajini od Quimpera do Bresta, v ribiških naselbinah zaliva Douarneneza in v vsej Finistèri.

*Narodna noša mladega dekleta na Ile de Sein, majhnem otoku, ki posebno trpi zaradi pogo-
ste burje. Obleka je črna,
kar je gotovo izraz sto-
letne hude borbe ribičev
z Ile de Seina.*

*Ulica v starem bretonskem mestu Quimperu, središču naj-
značilnejše bretonske pokrajine Finistère.*

Stara bretonska cerkva v Pontu Avenu.

Žene in hčere teh ribičev, katerih narodna noša je v vsakem kraju drugačna, so po cela leta oblečena v črno obleko. Žalost je večni gost njih domov. Že od rane mladosti dele z drugimi strah za svoje očete in brate, vidijo solze svojih mater in ne pričakujejo v življenju nič drugega kakor nezprosni boj, ki ga pozneje dele s svojimi možmi.

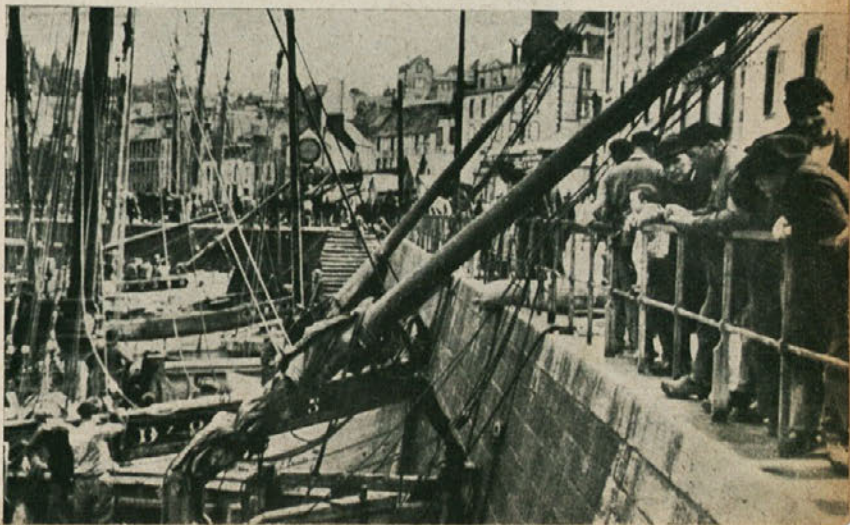
Moški teh krajev so redkobesedni. Njih vzajemna prija-
telstva so se porodila iz vrste hudih preizkušenj in ne po-
trebujejo za dokazilo nobenih puhlih besed. Kadar imajo
pred novo vožnjo nekoliko ur počitka, se shajajo v prista-
nišču, ki je neprestano središče njih pozornosti. Gibljejo se
počasi, s težkim, majavim korakom ljudi, ki prebijejo večji
del svojega življenja na morju. V nekoliko urah oddiha jim
popravijo žene mreže, očistijo čolne in opero perilo.

Tudi v ribiških kočah ne govorijo veliko. Tega je krivo
to, ker jim vse njih življenje, ki jim je vtisnilo v obraz tako
trd izraz, ne privoščijo nasmeha niti tedaj, kadar stisnejo po
dolgih dneh, ki so jih bili preživeli na morju, k sebi ženo
in otroke in ko drže prvič spet v premrlih rokah kozarec
tople kave. Mimo rudarjev, ki tvegajo vsako sekundo svoje
življenje, ni na vsem svetu človeka, ki bi imel tako težavno
življenje kakor bretonski ribič.

Na ozkih čolnih, dolgih od 12 do 21 metrov, z majhnim
motorjem od 15 do 50 konjskih sil, z jadrom, ki ga razpno,
kadar piha ugoden veter, se odpravljajo na razburkano
morje, katerega valovi sežejo tudi do dvajset metrov visoko.
Love sardine in makrele na Atlantiku, tune in languste
(velik rak brez škarij) ob maroški obali. Na morju ostajajo
po cele tedne in mesece. Na pot se odpravijo ob vsakem vre-
menu, in nikdar se še ni slišalo, da bi kateri ribič čakal, do-
kter se ne poleže vihar. To pa zato, ker mu vsaka riba, ki
jo ulovi, pomaga hitreje odplačati dolg.

Ko bretonski deček doraste in ko se lahko postavi
na svoje noge, mora dobiti svoj čoln. In čeprav delajo celi
rodovi mož z enakim vztrajnim trudom, si nikdar ne prihra-
nijo toliko, da bi lahko kupili otrokom nov čoln.

*Pogled na zaliv v Douarnenezu, kjer je zmerom osidranih
ose polno ribiških ladij, ki so pristale ondi, da se njih po-
sadke nekoliko oddahnejo ali pa da se zakrpajo raztrgane
mreže.*

Mladi ribič se peha po poti svojega očeta in deda. Pot ga vede k tvornici za konzerve, k tvornici čolnov, kupuje majhen motor, jadro, mreže... Kupuje na dolg in pada v roke odvetnikom, bančnikom, tvorničarjem, prodaja se velikemu kapitalu, ki mu nudi delo... Čoln stane 25.000 do 100.000 frankov. Osem do dvanajst ljudi si deli lov, pri čemer se suče cena rib med 150 do 180 franki za 100 kg. Del izkupička gre za odplačilo čolna, za obresti in velik del osebi, ki pri nakupu za ribiča jamči in ki postane avtomatično »lastnik« ribolova. Kar ostane, si razdele ribiči med seboj. Ostane jim pa po 400 do 800 frankov na mesec, kar porabijo večjidel za popravilo mrež, ribiških priprav in motorjev.

Cene rib rastejo ali pa padajo, kolikor jih pač pride na trg. Ne ravna se pa nikdar po vremenu, v kakršnem odplujejo ribiči na širno morje. To je dejstvo, ki ga ribič le težko razume: čim več rib ulovi, tem nižjo ceno imajo, tem manjši je zaslužek, tem manjše odplačilo dolga.

Navzlic vsem težavam pa ljubi bretonski ribič svoje morje. Bolj je prirastel nanj kakor na svojo zemljo. Ljubi ga s trpko ljubeznijo, globoko, polno žalosti in brezupnega boja. Kdo je kriv te žalosti? Morje ali ljudje?

Edmond Demaitre:

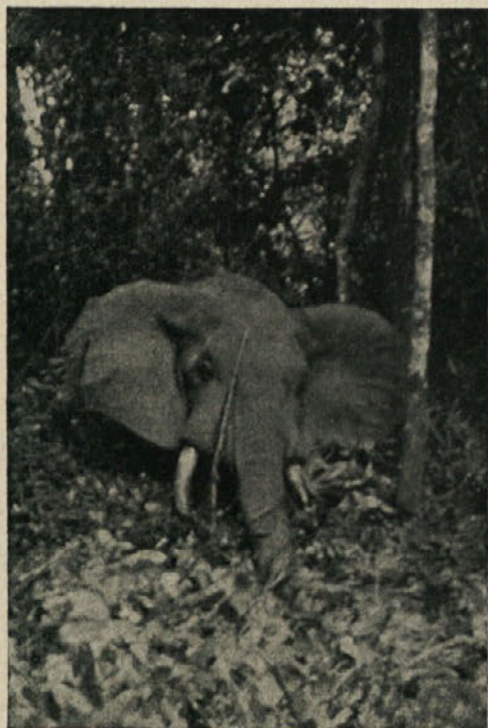
ČUDOVITA PRIGODA DR. DINCKLA

Konec.

Ko sva sedela neki večer po nenavadno težavnem pohodu v šotoru in izpila steklenico škotskega whiskyja, sem jel pripovedovati Dincklu, da nameravam napisati zanimiv roman ali pa besedilo za film. Govoril sem o dražestni Rusinji, s katero sem se bil seznanil v Vancouverju. Dinckel me je molče poslušal. Ko sem mu nazadnje začel popisovati svoje spomine na neko plavalaslo Angležinjo iz Kalkute, me je prekinil.

«Tudi jaz sem doživel precej pustolovščin», je rekel. «Ali vidite to brazgotino na moji roki?»

«Da, opazil sem jo že. Ali vam jo je prizadejal mož...?»

Postaven slon, ki ga je ujel Dinckel.

Privlačnost bretonskih pristanišč: poulični jazzband.

«Bil je mlad slon», je mirno odvrnil. «Naletel sem nanj v džungli pri Cunambofu. Ustrelil sem njegovo mater, potem sem se pa vrgel nanj, da bi mi ne pobegnil. Veste, slona razmeroma lahko ujame, če je še čisto mlad seveda: prijeti ga je treba za rilec in ga vleči za seboj. To sem tudi storil. Zatrobil je, kakor bi ga hotel zadaviti. Takoj sem zaslišal drugo trobljenje in zagledal malo nato velikega slona samca, ki se je pognal proti meni. Komaj sem utegnil potegniti puško z rame in ustreliti. Slon se je ustavil, še poslednjikrat zatrobil in se zvalil. Pri vsem tem sem se samo za korak premaknil, in že me je mladič podrl na tla. Svoja okla, ki so bila na srečo še majhna, mi je zasadel v roko. Dvignil sem se, preden so me dosegle nevarne šape mlade zveri, ustrelil nanjo in jo ubil.»

«To je pa res zanimivo. Pa zakaj ste hoteli ujeti mladega slona? Saj bi ga ne bili mogli spraviti k obrežju. To ste najbrž tudi hoteli storiti in ga prodati kakšnemu dobavitelju živalskih vrtov, mar ne?»

«Nisem ga nameraval prodati. Hotel sem ga spraviti v Newtown in ga ondi ukrotiti.»

«Kaj pravite, afriškega slona ukrotiti?» sem zaklical osupel. Morda ne veste, dragi doktor, da se te živali ne dajo ukrotiti? Kaj vam ni znano, da so doslej ostali še vsi takšni poizkusi brezuspešni?»

«Poizkusi?» je dejal s posmehom. «Kdo je pa delal te poizkuse? Učenci, profesorji, plantažniki, sami ljudje, ki poznajo slone samo od daleč. Jaz pa sem ustrelil že malone tisoč slonov. Živel sem v pragozdu, žrtvoval svojo mladost in dostikrat tvegalo celo svoje življenje, da bi jih poznal, kakor jih ne pozna nihče na svetu. Zagotavljam vam, da se dajo ukrotiti in udomačiti tako, da vas ne pripeljejo samo na poseko, kjer se pasejo njih črede, ampak da vam pokažejo celo skrivališče samotarskih samcev...»

«Kako ga pa boste ukrotili?»

Za hip je obstal, nato pa uprl vame svoj prodirajoči pogled in rekel skoraj šepetaje: «Črna magija...»

To je bila skrivnost «doktorja» Dinckla.

«Ne bojte se, ni se mi v glavi zvrtilo», je rekel, ko je videl, kako sem debelo pogledal. «Poznam pragozd, in to je vse. Preden sem prišel v Afriko, bi se bil prav tako smejal kakor vi, ko bi mi bil kdo rekel, da poznajo ti umazani čarovniki neprodne skrivnosti narode boljše kakor naši najslav-

nejši učenjaki. Zdaj se pa nič več ne smejem. Prepričal sem se, da imajo ti črni čarovniki sposobnosti, kakršnih mi belci nimamo. Kakor veste, je ta pragozd zadnje zatočišče skrivnih družb, in gotovo ste že slišali o ljudeh-hijenah, o ljudeh-leopardih in o ljudeh-aligatorjih. Jaz sem član družbe ljudi-slono, kot prvi belec, ki je bil kdaj sprejet v takšno družbo. Ne izprašujte me o namenih, obredih in utroju te družbe — ne bi vam odgovoril. Črni čarovniki poznajo korenine, s katerimi je mogoče udomačiti slona. Treba se je približati zveri brez orožja, položiti korenine na list in počakati, da jih požre. To se mora ponoviti tri dni zapovrstjo. Četrty dan vam pride slon iz roke jest in pojde za vami kakor pes za svojim gospodarjem. Štiri leta sem si zastonj prizadeval, da bi dobil te korenine. To je skrivnost vseh skrivnosti. Zdaj jih poznam. Tukaj so. Poglejte!»

S trepetajočima rokama je odprl svojo mošnjo in vzel iz nje tri majhne mošnjčke, v katerih je bil nekakšen siv prašek. Nato je rekel z glasom, ki je izražal vznemirjenost:

Domači čaroonik iz dežele ob liberski meji v svojem vražebnem okolju. «Slonova magija» je delo teh čaroonikov.

«Pojutrišnjem ob zori pojdem. Pojdite z menoj! Vpričo vas bom napravil najdrznejši poizkus, ki je bil kdaj storjen v Afriki.»

Ker nisem imel vzroka za samomor in ker nisem vedel, zakaj naj bi na vsak način končal svoje življenje pod šapami razjarjenega slona, sem se poslovil od Dinckla in odšel na sever, ko je «doktor» s svojimi nosači in čarovniki krenil proti jugu.

Čez tri tedne sem prišel do Guigla, do prve francoske posadke, oddaljene nekoliko kilometrov od reke Cavalle.

«Dolgo vas že pričakujemo», mi je rekel narednik, ki mi je prišel naproti.

«Name čakate? Kako pa veste, da pridem sem?»

«Gospod Dinckel nam je povedal.»

«Dinckel? Kaj pa on tu počne?»

«V bolnišnici leži. Nekako pred tremi tedni ga je napadel slon. Zdravnik pravi, da je le po čudežnem naključju še živ.»

«Na dveh krajih ima predrta pljuča, devet polomljenih reber, zlomljeno roko, ključnico in lopatico, levo oko na pol razbito.» V takšnem stanju sem dobil «velikega belega čarovnika» iz liberskih pragozdov. Ko je zdravnik odšel, mi je dejal Dinckel, ki je le s težavo govoril:

«Korenine niso bile popolnoma v redu. Slon se je vrgel name.»

Demaitrova odprava se je pomikala v notranjščino Dincklovega «slonovega kraljestva» po sredini reke Cavalle, ki je še razmeroma najlažja pot.

Umolknil je za trenutek, da bi si otrl ozki pramen krvi, ki mu je pritekel iz ust. Potem je zaprl svoje težke veke in mi rekel z malone neslišnim glasom:

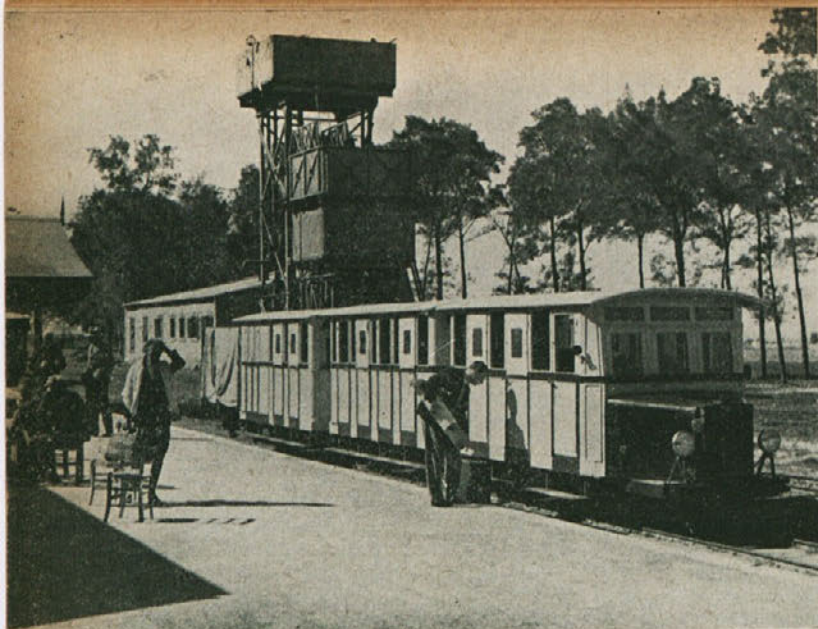
«Zdravnik mi pravi, da bom v dveh mesecih spet čisto zdrav. Potem pojdem spet in poizkusim iznova. A takrat mi uspe, to vam prisegam.»

Sklonil sem se k njemu, ker sem se bal, da bo prav tisti hip izdihnil.

Dva meseca pozneje je odšel iznova na pot v pragozd, počasi korakajoč na čelu svojih nosačev.

Slika nepristopnega afriškega pragozda, s kakršnim je obdana Dincklova naselbina Newtown. Mala postava domačina na desni spredaj nam šele pokaže, kakšno orjaško in bujno rastlinstvo raste ondi.

Edini prometni pomoček Cipra je «Rail-Car», na pol železnica, na pol avto, ki veže pristanišče Famagosto z glavnim mestom Nicosio. Zgoraj je izhodna postaja te 70 km dolge železnice v Famagosti.

Na vsaki postaji ciprske železnice si potniki lahko priložijo kakšno ondotno poslastico, ki je za naše evropske razmere nenavadno poceni. Slika kaže začilnega prodajalca mleka in medenjakov.

KRATEK IZPREHOD PO OTOKU SONCA IN VIHARJEV

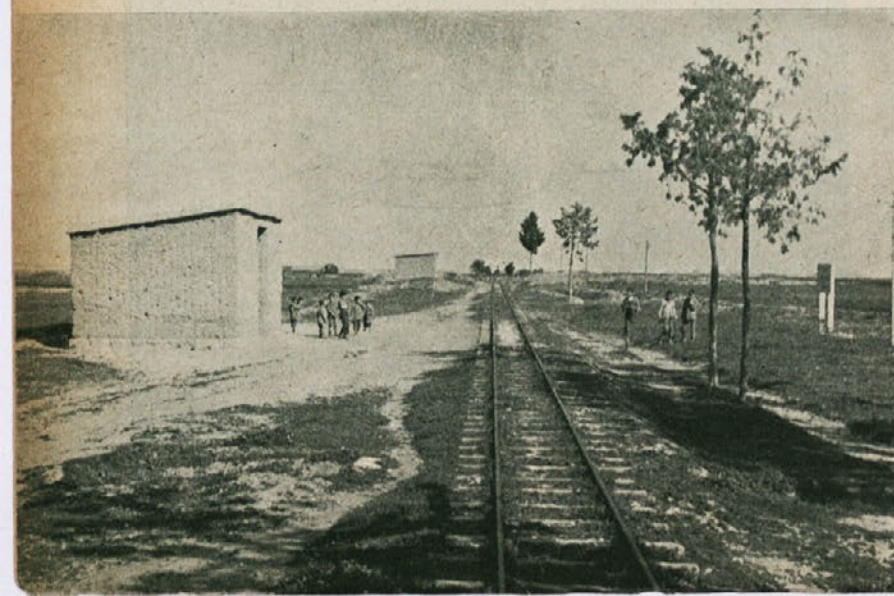

Po ravnini otoka teče železnica lahko kar naravnost na vzhod, ne da bi se ji bilo treba preveč ozirati na to, ali gre skozi večja naselja. Saj se razen na končnih postajah ustavi vlak samo še petkrat, in še to na postajah, ki imajo le po eno ali dve borni zgradbi. Od postaje do vasi je po navadi še dober kos poti. Tudi živiljenje na teh «postajah» ni videti Bog ve kako živahno.

Dokler sta egiptska vlada in grška kultura oživljali Sredozemsko morje, je imel ta otok, ki je kakor klin med Malo Azijo in Sirijo, veliko imen in velike slave. Takrat je bil Ciper beneški in njegov sloves, da je klimatično kopališče, ni bil nič manjši kakor sloves, ki ga imata dandanašnji Sicilija ali pa Krf. Toda mimo svojega vedrega neba in toplega vetra je imel Ciper zmeraj tudi svojo

Na nekaterih postajah čaka na vlak ondotni mesar s pravkar zaklanim jagnjetom, ki ga potem pred očmi potnikov četrti. Vsakdo si rad kupi kos mesa, ki je na teh postajah veliko cenejše kakor v mestu.

Med prebivalci otoka in torej tudi med potniki «Rail-Cara» je največ Grkov. Oblačijo se še zmerom po starem orientalskem načinu, ki se zdaj prav v orientalskih deželah na povelje vladarjev — vsaj na videz — poevropuje; nosijo široke turške hlače in pisano ruto, ki jo uporabljajo v različne namene.

Na Cipru ni razen dela posadke in nekoliko uradnikov nobenih drugih Angležev. Zgoraj mehanična delavnica grškega lastnika.

izpostavljeno zemljepisno lego, ki je naredila iz njega pomembno trgovsko postajo, a tudi znamenito oporišče vsakega vojskovodstva v vzhodni polovici Sredozemskega morja.

In tako je bil «otok sonca», kakor ga še dandanes imenujejo njegovi grški in turški prebivalci, izmenoma tudi otok viharjev. Po mirnih časih rimskega gospodstva je preživel v srednjem veku veliko vojnih razdejanj in bil v dobah križarskih vojn dolgo časa pomorsko oporišče bojnikov za sveti grob. Ko so pa ves bližnji vzhod osvojili in pomirili Turki, se je vrnil na Ciper spet mir.

Od konca svetovne vojne je Ciper ena izmed angleških straž Sueškega prekopa. Palestina ga brani proti Aziji, Ciper je pa pomorsko oporišče proti nevarnostim, ki mu groze od italijanskih oporišč v Dodekanezu.

V takšnih okoliščinah ni nič čudnega, če se Angleži niti najmanj ne potrudijo, da bi privabili tujce na otok sonca, ki se ob angleško-italijanski napetosti spet izpreminja v otok viharjev. Tujci se torej vozijo bolj na Sicilijo kakor na Ciper; a domačini ne opazijo, da bi se v njih deželi godilo kaj posebnega. Mo-

derna vojna tehnika ume delovati popolnoma skrito.

Tako poteka danes ta dan na Cipru življenje mirno. Saj si angleška vlada povsod prizadeva, da bi se ne vtkala po nepotrebnem v zasebne zadeve svojih podložnikov. Turki in Grki se niti ne uče angleščine, in sonce sije na njih mesta in vasice z vedno jasnega neba, na katerem se niti malo ne kažejo znamenja bližajočih se viharjev.

Angleška vlada nima zadoosti Angležev za upravne in policijske uslužbence v svojih številnih naselbinah. Zato si pomaga z ljudmi iz raznih svojih naselbin, ki jih porabi večinoma izven njih domovine. Tako pestro je sestavljen tudi policijski zbor v Nicosiji. Od desne proti levi stoje afriški zamorec, domač Grk, mlad Sirec, in šele četrti je pristni angleški Tomy.

Glavno mesto Nicosia, starodavno živahno mesto z značilnim orientalskim značajem.

UTOPIJA, KI BI SE LAHKO URESNIČILA

Poleg Stamatova je dandanes Svetoslav Minkov najboljši bolgarski satirik, ki ga odlikuje zdrav humor, bolj ali manj pobarvan z ironijo, kar daje njegovim pripovedkam poseben čar, zato so se tudi tako priljubile bolgarskemu čitatelju. Minkov se zlasti rad obreguje nad mehanizacijo sodobnega življenja, nad pedantizmom in omejenostjo učenjakov, nad vero v vseomogočnost tehnike in znanj itd. Na zelo duhovit način šiba v svojih fantastičnih pripovedkah slabosti in napake sodobnega »kulturnega« človeka. Njegov jezik je lep, slog odličen. Doslej je izdal več zbirk pripovedk, ki so doživele velik uspeh. Omenimo naj le nekatere: »Aptomati«, »Dama z rentgenovimi očmi«, »Ježeva koža« i. dr.

*«Credo, quia absurdum.»
Sv. Avguštin.*

Z novoizumljenim aparatom fantaskopom je človek lahko videl vse, kar je hotel, ne da bi imel kakšno posebno šesto čutilo vedeževalcev. Izumitelj fantaskopa je bil holandski inženir Van Trajden iz Harlema, nesrečen srečnej, ki je s patentiranjem svojega izuma v Evropi in Ameriki zaslužil milijone, ki pa se mu je navsezadnje zmešalo, — obsedla ga je nelepa misel, da ima v sebi duha svetega Frančiška.

Toda kljub tragičnemu koncu inženirja Van Trajdene je ostal njegov fantaskop ena najgenialnejših pridobitev človeškega uma. Beseda »uganka« se je nehala uporabljati, zakaj novi izum je nudil neomejene možnosti za razpletanje tudi najbolj zapletenih skrivnosti, ki z vseh strani obdajajo človeka. Ni bilo več zagonetnih zločinov, ne skritih ljubezenskih nezvestob, niti nepričakovanih presenečenj tiste zle sile, ki ji pravimo »usoda«. Vsaka hiša je imela svoj fantaskop in ljudi je kar obsedla neozdravljiva fantaskopska epidemija, da so kar naprej gledali skozi zapeljivo okence negotovosti.

Kakšen je bil prav ta fantaskop?

Cisto navaden aparat v obliki kocke, spominjajoč malo na miniaturno panoramo, razlika je bila samo ta, da je imel na dnu zrcalno ploščo namesto razglednice. Z dveh strani je molela iz škatle po ena tanka železna žica, ki je bila na koncu spojena s prav tako tanko magnetno plastiko. S pomočjo gumastih naušnic je človek pritril magnetni plastiki na slepoočnice, prav kakor slušalki pri radiu, se za nekaj minut zamislil, potem se je pa zagledal v veliko lečo na okularju. In nad zrcalno ploščico so se s presenetljivo jasnostjo videli prizori in slike, ki jih je pričarala človekova misel.

In tako je fantaskop uresničil legendo o čarobnem zrcalu iz »Tisoč in ene noči«.

Kakšna globoka resnica leži v stari rozenkreuzerski modrosti, da za stinje niso biseri!

Da, človek zmerom vse zlorabi.

Polagoma je prišlo z gledanjem v fantaskop tako daleč, da so se mnogi začeli kratkočasiti z intimnimi podrobnostmi življenja svojih znancev in opazovati reči, ki so jim bile prepovedane ne samo z zrelšča morale, ampak že zaradi dobre vzgoje. Z drugimi besedami — stene hiš so naenkrat postale prozorne kakor steklo in vsak radoveden postopač je lahko mirno gledal, kaj se dogaja po tujih stanovanjih.

Naravno je, da je proti tej razuzdani radovednosti in za moralo skrajno nevarnemu vohunjenju cerkev prva protestirala. Za cerkvijo so povzdignili svoj glas tudi nekateri vidnejši politiki, ki jim niti malo ni bilo do tega, da bi se obelodanile nekatere nepotrebne podrobnosti iz njih javnega udeleževanja. Končno je neka mednarodna konvencija pod stro-

go kaznijo prepovedala izdelovanje na veliko in neodobreno uporabo fantaskopov ter tako napravila kraj naraščajočemu nemiru. Izjeme so bile dovoljene le za znanstvene, policijske in še nekatere specialne namene.

Tako se je človeštvo iznova obleklo v beli plašč nedolžnosti in se zvito nasmejnilo.

— — —

Ker pa pisatelji že od vseh začetkov trpijo na pomanjkanju fantazije, se je kajpada tudi moja malenkost znašla v kategoriji tistih ljudi, ki jim je bil potreben fantaskop »v specialne namene«, to je, v imenu čiste umetnosti.

Zdaj pa naj mi bo dovoljeno povedati, kaj sem nekoč videl na zrcalni plošči fantaskopa, na tem hvaležnem plodu popolnoma slučajne ideje.

Bil je vroč julijski popoldan, ko sem sedel za spušenimi zavesami v svoji sobi, zehal in se s potnim čelom mučil, da bi ujel v čudodelni aparat kakršnokoli zanimivo idejo, ki bi jo lahko izrabil v umetniške svrhe.

Tedaj mi je šinila v glavo misel, porojena najbrže iz samega dolgočasia: kako bi prebil današnji dan čez tri sto let?

«Res, kako bi prebil današnji dan čez tri sto let?» sem ponovil sam zase in se zagledal v lečo na okularju.

Naenkrat pa se je zrcalo fantaskopa zasvetilo, in pred očmi mi je zaplesal brezkončen trak čudnih slik.

— — — — —

Sedel sem na terasi velikega hotela »Unikuma« in zajtrkoval ogljikohidratne tablete s sirom iz nebeške mane, ko se mi je približal neznan človek s štirimi pari rok in visoko cilindrično glavo, sredi katere je imel eno samo oko, pod njim pa dolg rog namesto nosu.

Neznanec me je pozdravil, dvignil vseh osem rok in izpregovoril v esperantu:

«Ime mi je gospod Lunč.»

«E?» sem vprašal. «Kaj bi radi, gospod Lunč?»

«Ali bi ne kupili kake srečke za žrebanje, ki ga nezaposleni mediji na Marsu prirejajo danes v dobrodelne svrhe?»

«Kakšen je glavni dobiček?» sem radovedno vprašal in dvomljivo premeril osmoroškega subjekta od nog do glave.

«Trije kilogrami teleplazme, ki zadostujejo, da za nekaj sekund materializirate vsakega duha.»

«Prav, dajte mi eno srečko.»

Gospod Lunč je tedaj privlekel izpod svojega širokega slamnatega plašča debel snop rožnatih srečk in mi ga pomolil.

«Izberite sami!» je dejal veselo in dolg rog mu je zatrobil v pristrnem smehu.

Izbral sem iz snopiča srečko, jo pregnil in skrbno spravil v žep telovnika.

«Številke izžrebanih srečk bodo objavljene po severno-zapadnem mikrofoni ob uri opoldanskega enakodnevja!»

Pri teh besedah se je gospod Lunč priklonil in pritisnil na svetli gumb vrh desnega čevlja, s pomočjo katerega je razbil atom, skrit na podplatu čevlja.

Zaslišalo se je brnenje in v tistem trenutku je človek z Marsa izginil v neizmerno, četverodimenzionalno resničnost.

— — —

Aerobus me je nosil v hišo moje neveste.

Nad modrim nebesnim azurjem so gorele ogromne rumene črke:

★

MITING!

*Medplanetno protestno zborovanje
proti novim mitniškim taksam
na luksuzni zrak za dihanje.*

*Govoril bo profesor Hibi Tibi,
častni predsednik
svetovne zveze pneumatikoo.*

*Začetek točno čez tri minute.
Kraj: Veliki stadion na Saturnu.*

Čez nekaj sekund sem bil že v sobi svoje predrage neveste Alfe.

«Knik!» je zavpila nevesta in mi skočila okrog vratu. «Knik, danes me ljubiš manj kakor včeraj!»

«Alfa, nikar ne uganjaj neumnosti!» sem ji odgovoril, jo poljubil na nos in se nalahko izvil iz njenega objema.

«Ne, dokažem ti, da me danes ljubiš za celo stopinjo manj kakor včeraj!» je rekla nepopoljšljiva nevesta. «Ali pristaješ na eksperiment?»

«Pristajem! Daj silomer!» sem ji odvrnil in se spustil v aluminijev stol kraj helioskopskega aparata za opazovanje sončnega mrka.

Alfa je stekla do posteljne omarice, vzela iz predala rdeči silomer ljubezni in se mi iznova približala.

«Ne dihaj!» je zapovedala, mi odpela srajco in mi položila na srce hladno platinasto clipso.

Strelica silomera je poskočila kakor vedno na sto, — na blaženo stopinjo velike in večne ljubezni.

«Ali vidiš?» sem zavpil. «Odslej ti prepovedujem, da bi me še dolgočasila s svojo ljubosumnostjo! Drugače ne odgovarjam zase, če te bom res nehal ljubiti, in to samo zaradi tega idiotskega aparata!»

Alfa me je gledala z zenicama, vlažnima od nežnosti. Pogled njenih temnih oči mi je govoril več kakor vsi silomeri.

«Oprosti mi!» je zašepetala, iztegnila svojo tetovirano roko in me pobožala po lasih.

Moje stanovanje je bilo v šeststoosmem nadstropju: velika steklena soba, polna vseh mogočih aparatov, zaradi katerih je bila videti kakor nekakšen kemijsko-fizični laboratorij.

Toliko da sem odprl usta in se pripravil za plombiranje pokvarjenega kočnika, že je iz ozadja sobe zaklical hripav glas:

«Pa - pa - pa - - - Radijska postaja Mars! - - - - Pa - pa - pa! - - - - Glavni dobitnik žrebanja brezposelnih medijev je dobila številka 7777777! - - - - Pa - pa - pa - - - - Prosimo srečnega izžrebance, da sporoči svoj naslov z ultravioleto brzojavko, da mu pošljemo dobitnik — tri kilograme teleplazme - - - - Pa - pa - pa! - - - -»

Segel sem v žep svojega telovnika in izvlekel iz njega srečko.

Kakšna sreča: Številka 7777777!

«Povej, Alfa, katerega duha naj materializirava?»

«Seveda kakšnega, ki se je že davno preselil v večnost», je odvrnila Alfa.

Potlej se je zamislila, in čez hip ji je lice razjasnil radosten nasmeh.

«Kaj je?»

«Veš kaj, Knik,» je zavpila nevesta, «včeraj sem po seftofonu poslušala pripovedke o genijih v preteklosti človeštva. Med mnogimi drugimi je bilo omenjeno tudi ime nekakšnega Tomaža Edisona, izumitelja električnih aparatov. Kaj misliš, ko bi poklicala njega, da bi mi takoj popravil luč nad posteljo?»

«Imenitno, Alfa, ti si imela zmeraj pametne ideje!»

In vzel sem z mize visok parafinast konus, poln teleplazme, ga postavil na sredo sobe in mu snel mali pokrovček.

Potlej sem, natanko po navodilu, trikrat zaklical:

«Tomaž Edison, pridi ven! Tomaž Edison, pridi ven! Tomaž Edison, pridi ven!»

Iz tesne odprtine parafinskega konusa se je prikazala gosta modrikasta para, ki se je dvignila v zrak in se izpremenila v oblak. In iz oblaka se je počasi izvila močna človeška postava, oblečena v staromodno obleko, obrita in s pipo v ustih.

«Kaj bi radi?» je potihoma vprašal genij preteklosti.

«Oprostite, gospod Edison, Ali bi smeli biti deležni vašega nespornega daru, da bi nama namreč popravili tistole luči, ki jo vidite nad posteljo?»

«Zaradi tako malenkostne zadeve me ni bilo treba vznemirjati v mojem sedanjem prerajanju! To popravilo bi lahko izvršil vsak navaden elektrotehnik!» je jezno odgovoril Edison in pristopil do luči in jo začel ogledovati. «Kakšna je ta trojna žica?» je naenkrat vprašal, začuden nad žico pri

*Vaša nežna polt
rabi zaščito!*

Katera žena ne bi hotela obvarovati svojo polt od vplivov slabega vremena in prahu? Čeprav je nemogoče popolnoma ustreči tej želji, imamo danes vseeno zanesljivo sredstvo, ki varuje polt -- Elida kremo Ideal. Elida krema Ideal, ta izvrstna krema za podnevi, nevidno obdaja Vašo kožo in jo varuje od vremenskih vplivov. Obenem kožo tudi neguje in polepša, ker vsebuje učinkoviti hamamelis.

ELIDA
KREMA
IDEAL

Pomladite kožo!
Privlačite ji tudi ponoči pravilno nego. Elida Citron Cold Cream čisti in hrani kožo ter jo ohrani svežo in čisto.

luči. «Kolikor vem, je elektrika lahko samo pozitivna ali negativna.»

«O, elektrika je lahko tisočera», sem zaklical s trdno prepričanostjo. «V našem primeru imamo razen pozitivne in negativne še hromatično elektriko.»

«Kakšne neumnosti pa pripovedujete?» je rekel stari učenjak in me prezirljivo pogledal.

«Da, hromatično», sem ponovil. «Z njeno pomočjo lahko luč sveti v različnih barvah, brez vsakršnih abadžurov. Če ne verjamate mojim besedam, gospod Edison, izvolite odpreti katerokoli šolsko fiziko, pa se boste sami prepričali. Dandanes je električna energija zmožna takih metamorfoz, da...»

«Tru - tru - tru! - - - - Radijska postaja Jupiter! - - - - Oddelek za znanstvene izume - - - - Tru - tru - tru! - - - - Posluš! - - - - Tukajšnjemu elektrolaboratoriju se je pravkar posrečilo dobiti elektriko v tekočem stanju in z njeno pomočjo bo vsejano zruje dalo plod v enem dnevu! - - - - Tru - tru - tru! - - - -»

Albert-Jean:

Čast je rešena

— No? je vprašala Nicole Salvoux moža, ki se je pravkar prikazal med vrati. — Ali si naložil kaj denarja?

— Niti beliča, ji je odgovoril potrti Julien Salvoux.

Mlada žena je stresla z glavo in nadaljevala:

— Tvoj prijatelj Marcel?

— Odpotoval!

— Ali pa Peter, ki si mu napravil že toliko uslug?

— Je popolnoma ob vse, izmozgan do vinarja. Celo vprašal me je, ali mu morem posoditi denar za najemnico...

— In stric Edvard? Ta je bogat! Tvoj edini sorodnik od materine strani in...

— Veš, kaj mi je odgovoril stric Edvard? jo je urno prekinil Julien. Ko sem mu dopovedal, da se trenutno nahajam v mučnem položaju, je ponjhal, si pomel roke in izjavil: «Sedemdeset let sem star in okrogel milijoneček imam, ki je izposojen na izvrstno hipoteko. Pa vendar sedem v avtobus, kadar sem kam namenjen, in le v izjemnem primeru najamem avtotaksi, recimo, če me ujame ploha. Zato se mi prav nič ne smili mlada dvojica, ki ima prave žepke, v garaži pa avtomobil na petnajst HP.»

— Tole je dejal stric Edvard, je zastokala Nicole.

— Da, prav tole je dejal.

— Torej?

— Torej mislim, da ima v bistvu prav, je priznal Julien. Cene gredo kvišku, najini dohodki se pa od dne do dne krčijo. Kmalu bova morala prodati avto.

Nikole je obupana sklenila roke in vzdihnila:

— Moj Bog, kaj poreko naši znanci?

— Kar hočejo!... Vsak stori, kakor mu prija!... Ali mar misliš, da ga bom jaz z veseljem prodal? Ampak drugega izhoda ni in ga ne bo!

— Vsi bodo rekli, da sva že čisto na koncu, je nadaljevala Nicole.

— Saj sva res!

Mlada gospa je vzdihujoč omahnila na divan. Ne, ne, na vsak način si moraš izmisliti kak izhod iz te zagate.

Julien si je krepko drgnil sence, kar je pomenilo, da premišljuje.

— Prav imaš, treba je rešiti najino čast, je pristavil.

— Ali ti je že kaj padlo v glavo? ga je vprašala Nicole.

On je odločno odgovoril:

— Bom že jaz vse sam opravil. Samo nikar se ničemu ne čudi!...

*

Gospod Salvoux je drugi dan ob dveh popoldne sedel v avto. Sivomodro nebo se je živahno bočilo nad pariškimi cestami. Slabotni sončni žarki so zlatili hišna pročelja. Na počrnelih kostanjevih vejah je ugašalo življenje.

Gospod Salvoux je drčal proti sredini mesta, kjer so ceste najožje, avenije najbolj natrpane in kjer prometni stražniki najbolj pazijo na cestni red.

Pri Operi je nelepa tablica branila dohod v eno tistih ozkih ulic, ki se ponasajo z največjimi trgovskimi lokali in najdragocenejšimi izložbami. Gospod Salvoux je zadovoljen na glas črkoval: TOD NI DOVOLJENO VOZITI. Nato je odločno krenil v tesno prehodno ulico.

Hipoma je žvižg presekala zrak. Vse je drvelo in kričalo za mirno dalje vožnjo z nepredvidnim šoferjem. V trenutku se je policist na kolesu pojavil ob predrznem vozniku in zakričal nanj:

— Kaj pa je to? Če požvižgam, se morate ustaviti!

Gospod Salvoux je mirno okrenil glavo k zastopniku oblasti in hladnokrvno izjavil:

— Kaj pa meni mar vaše žvižganje!

Nato je neopaženo pritisnil z nogo na pedal, pospešil hitrost, in voz je z nenavadno brzino zdrsnil po ulici.

Tomaž Edison se je brez besed približal parafinskemu konusu, se iznova izpremenil v modrikasto meglo in spet tako počasi izginil, kakor se je bil malo prej pojavil.

V poznem večernem mraku sobe se je njegov zaskrbljeni obraz raztopil kakor majhen, mehak oblček.

Se dolgo bi trajalo moje čudno potovanje iz resničnosti v daljno bodočnost, ako bi mi ne bil spoštovani urednik časopisa, v katerem bi morala iziti ta povest, prepodil izpred oči vseh teh prividov. Neopazno se je bil vtihotapil v mojo sobo in mi brez vsakršnih ceremonij snel naušnice z magnetno plastiko.

Ko sem ga začudeno pogledal, mi je mirno rekel:

«Vaša povest ne sme biti daljša od sedem strani! Ne pozabite, da moramo objaviti tudi druge reči: pesmi, članke in odmeve novih knjig.»

Iz bolgarščine prevedla K. Špur in St. Atanasov.

Na poziv ozmerjanega stražnika je — kakor da bi rasli iz asfalta — prihitelo več policistov. «Tam, tam!» je tulil prvi redar. «Modri avto!... Ustavite ga! Ustavite ga!»

Vsi so žurno skočili za njim. Pešci so se brižno umikali na hodnike.

«Ustavite ga! Ustavite ga!»

Salvoux je malomarno sedel ob volanu in še povečal hitrost. Nenadoma ga je kot vrtnčasti vihar prehitel neki motociklist in mu s svojim vozilom zastavil pot. Gospod Salvoux ni pomišljal, kako bi se mu izognil. Zavozil je naravnost na hodnik in pri tem podrl stojnico s časopisi in razbil izložbo neke trgovine s porcelanom.

— Vaši dokumenti? se je zadržal strogi policijski narednik, ki je skočil kar na podnožnik nesrečnega avta, katerega zvita posoda za bencin je že pretakala gorke solze.

— Tu so, je odvrnil Salvoux z izbrano uslužnostjo in potegnil listnico iz suknjice.

Okrog avtomobila se je nabrala množica radovednega občinstva, ki je imelo svoje posebno veselje z burnim razgrajanjem trgovca s porcelanom.

— Naprej, na komisariat! je ukazal višji stražnik. Gospod Salvoux se je stoično vdal. Na komisariatu je nesrečni šofer preživel tri ure v družbi neke starejše dame, ki je bila v znani veletrgovini izmaknila kos mila, in v družbi nekega gentlemana, ki je močno dišal po alkoholu in se na ulici pohujšljivo vedel.

V takih «prijetnih» okoliščinah je našla Nicole, ki je bila prihitela na telefonski poziv, svojega ljubljeneža moža.

— Moj bog, Julien, kaj ti je pa prišlo na misel? je vzdihnila.

Gospod Salvoux ji je s tihim nasmeškom odgovoril:

— Ozmerjal sem stražnika, podrl stojnico s časopisi in se zaletel v neko izložbo... Vzeli mi bodo vozno dovoljenje!... Zdaj res ne bova mogla več obdržati avta!... Vidiš, na ta način, draga moja, je najina čast rešena!...

Prevedel P K—n.

Prozorro Pelikan nalivno pero

*Če hočeš
komu kaj pokloniti,
pokloni Pelikan!*

Ramon Gomez de la Serna:

ČE OTROCI KAJ POGOLTNEJO

Prinašamo to svojsko tragi-komično humoresko znanega španskega pisatelja kot primer slovstvene zvrsti, ki je pri nas zelo redka.

Hiša je polna kotov in oglov, hlače in telovniki vise tu in tam na obešalih, časomer kaže tisto uro miru, v kateri se nič ne zgodi. In prav ta okolnost dela hišo še pokojnejšo, kakor je sicer.

Nenadoma izbruhne najmlajše dete v skrivnostno, nerazložljivo cmerikanje, da je takoj vsa hiša na nogah. Jedi na ognjišču ostanejo brez nadzorstva. Naj se kar prisme!

— Janezek je gotovo kaj pogoltnil! zakriči prestrašena mama in zgrabi otroka kakor domačega zajca za ovratnik. Videti je, kakor da ga ponuja na prodaj.

— Kaj neki more biti? skrbno izprašuje oče. In nato sede k mizi, pogrbeni s poveščenim platnom, in izkuša urno razrešiti pereči problem. Janezek je ob polj dvanajstih dopoldne nekaj požrl, to nekaj je recimo *y*, ki ga moramo izračunati, če upoštevamo pri računu dnevni čas, Janezkovo lakoto in vse predmete, ki so bili ob naznačeni uri v bližini te lakote.

Toda oče se pri vsem svojem znanju matematike vendar ne more odločiti za srednjo verjetnost tistega, kar je utegnil pogoltniti njegov nadobudni sinček.

Treba se je torej obrniti na polikliniko, zdaj je namreč že vsaka minuta dragocena.

Medtem se Janezek dere na vse krip-lje dalje. V obraz je od trenutka do trenutka bolj zaripel, bati se je, da mu bo počila glava od naraščajočega krvnega pritiska. Podoben je raku, ki se kuha v svoji lastni nepotrpežljivosti. Pogoltnjeni predmet ga duši in davi. Dete je izgubljeno, če mu neprimerne hrane takoj ne vzemo iz telesa.

Naposled pride zdravnik.

— Najprej moramo zvedeti, ugotovi z znanstvenim poudarkom profesorja nove «vede o stvareh, ki jih lahko pogoltnemo», ali je bil predmet velik ali majhen, stožčast ali oglat...

Okrog znamenitega učenjaka se gnet kopica radovednih detetovih bratcev in sestic in oči vseh vise na njegovih učenih ustnicah. Požrti predmet je dobil zdaj pomen znanstvenega problema, in to tolaži vse užaloščene prisotne.

— Ali so vse namizne svetilke na svojih mestih? vpraša profesor. Vsi se na mah ozro po teh zlasti ponoči tako potrebnih predmetih in ugotove, da nobenega ne manjka.

— Podnevi prav lahko pozabimo na svetilke, to je treba upoštevati, in zelo lahko bi se zgodilo, da je mali pogoltnil katero izmed njih.

Nato se ozre zdravnik na otroka, ki

obupno hlasta po sapi in z napihnjenim trebuškom leži pred njim. Potem dolgo preudarja. Naposled se odloči za drugo vprašanje:

— Ali ste že prešteli vse obtežilnike za pisma, ki leže tu okrog po vaših mizah?

Oče pogleda in prešteje vse: bronasto opico, steklenega krokodila, marmorno jajce in kepo neobdelanega ahata. Vsi so še tu. Tudi to domnevo je torej opustiti.

— Nič ni nemogoče, če pomislimo, kaj vse more pogoltniti otrok, nadaljuje učeni zdravnik. V Berlinu sem videl muzej predmetov, ki so jih požrli otroci različne starosti: od piramidastega toplomera do hranilnika največjega kalibra je bilo tam vse zastopano.

Medtem pretipava zdravnik otroka s trdimi, preiskujočimi prsti, da bi iz oblike predmeta, ki leži v otrokovem trebuhu in mu prizadeva tako strahovite bolečine, uganil, kaj bi to moglo biti...

Naposled nagne svojo plešasto glavo nad oteklo telesce in — ker se mu zdi, da nekaj čuje — nastavi slušalo na izurjeno uho. Brezmejno je bilo njegovo presenečenje, vendar o svojem odkritju še besedice ni črnil.

Prevezal si je velik, širok predpasnik za operacije, odprl otroku trebuh in potegnil iz njega — kuhinjsko budilko... Čujte in strmite: kuhinjsko budilko, ki je še dišala po mehko kuhanih jajcih in prekajenih rebrih...

Prevedel P. K.

I.

«Čakaj, hudič! Nocoj ti že pokažem! Nocoj ti poplačam, ko si me tako goljufal pri volih, da sem jih zastonj redil vso zimo. Nič, prav nič se ti nisem smilil, ko sem imel namesto poštenega zaslužka še izgubo. Do svojega denarja sicer res ne morem priti, pa tudi ti se ne boš veselil prigoljufanega premoženja. Nič nisi imel, ko si prišel v naše kraje, sedaj se pa šopiriš in šteješ med bogatince in nimaš srca za nikogar, samo grabiš in grabiš ter spravljaš njivo za njivo in travnik za travnikom pod svojo oblast. Nocoj boš že videl, kaj bo. Je še pravica, saj ni treba čakati na Boga, tudi ljudje si jo znamo sami poiskati. Boš že videl, kako se bo nocoj zasvetilo nebo...»

II.

«Kar strah me je; saj vendar nisem vedel, da bo tako strašno gorelo. Postrašiti sem ga hotel, naj bo bolj usmiljen z ljudmi. Pa je gorelo vse kakor smola. Komaj sem še pobegnil, da še mene ni zgrabilo. Hvala Bogu, da ni bilo nesreče še za druge, ko je pihal tako hud veter, da je nesel ogorke kar po vsej dolini. Zdaj je že, kar je! Nič mi ni žal, si bo vsaj zapomnil hudič, kaj sme in kje se neha njegova grabežljivost. Pa koliko ljudi je prišlo gasiti! Saj ga niso pomilovali, le govorili so tako, ko se ga bojijo. Kako neumno so ugibali, kako je ogenj nastal. Ko sem bil med njimi in sem tudi sam na videz gasil, sem se komaj premagoval, da se

nisem na glas smejal tem neumnim ljudem, čeprav me je zeblo od razburjenja.»

III.

«Kar neprenehoma hodi ta hudič po pogorišču. Nič ne pusti pospraviti, da bo vse, kakor je ostalo, ko pride komisija cenit škodo. Na to niti pomislil nisem, da je ta hudič zavarovan, pa pravijo, da še prav visoko. Morda ga bodo še zaprli, ko pravijo nekateri že kar na glas pri cerkvi da si je sam zažgal zaradi zavarovalnine. Da bi ga le zaprli, to bi bilo moje veselje. Pa res ne morejo drugače, saj je bil sredi noči že kar oblečen, ko ga je prišel hlapec klicat, da je ogenj. Hlapec bo pričal, njegova bodo pa zaprli, seveda če je še kaj pravice. Ubogega bi že, njegova pa morebiti ne bodo. Ko pa ni več pravice...»

IV.

«Kar neverjetne reči pripovedujejo ljudje. Pravijo, da je komisija priznala večjo odškodnino, kakor je bilo vse skupaj vredno. Zaprli ga seveda niso tega gospoda, še plačali mu bodo. Sedaj je pogorišče že očiščeno, celo novo poslopje bodo že začeli graditi. Od vseh strani mu vozijo les, deloma celo zastonj, pa ne iz usmiljenja, le iz strahu pred njegovo hudobijo in grabežljivostjo. Zdi se mi celo, da bo dobil stavbenika iz mesta.»

V.

«Danes je leto, kar mu je zgorelo. Res je, še zaslužil sem pri zidanju, ko

sem stregel zidarjem. In prav danes smo praznovali izgotovitev novega poslopja. Vse lepše je, kakor je bilo prejšnje, in vendar trdijo, da ni nič določil k zavarovalnici. Zastonj je bilo moje maščevanje, zastonj moj strah, zastonj moj greh, ki sem si ga naložil na dušo za vse življenje, ki ga ne bom mogel zaupati nikomur, niti pri spovedi, v strahu, da bi se le zvedelo, kdo je zažgal. Kadarkoli grem mimo nove zgradbe, se mi zdi, da vpije vsak kamen vame, da sem jaz požigalec. Vso moč moram zbrati, da gledam poslopje tako, kakor ga gledajo drugi, pa še vedno je nekak nemir v meni, da se mi glas trese, če rečem kako besedo. Edino to je dobro, da mi gospodar še zaupa, kakor mi ni zaupal poprej, pa saj sem vedno okoli njega in se mu hlinim, da bi ne zaslužil, da sem mu jaz požgal njegovo poslopje.»

VI.

«O ti nesrečni alkohol! Leta in leta sem tiho nosil to veliko skrb s seboj, nikomur je nisem razodel, niti pri spovedi. Rajši nisem hodil k obhajilu vsa ta leta, samo da mi ni bilo treba priznati požara. Zadnjič pa sem bil pijan, ko mi je ta hudič nekaj rekel, kar me je tako razjezilo, da sem mu v lice povedal, da mu bom še enkrat zažgal, če me ne pusti pri miru. Ta hudič pa je poslal po žandarje in odpeljali so me. Zdaj pa premišlujem, kaj bo z menoj. Zdaj bom še kaznovan, ker sem mu zažgal, ko sem ga hotel le postrašiti, da bi ne bil tako grabežljiv z revnimi ljudmi. Zdaj bom pa jaz kaznovan, on pa ima lepše in imenitnejše poslopje, kakor ga je imel poprej. Saj pravim, pravice ni več na svetu.»

Atanas Rusev - Sam:

Mesečnik

Vas nad Trnovim. Tu pa tam švignejo skozi krive ulice žive sence in se izgube za na pol podrtimi ograjami. Ze dolgo nepobeljene stene so vse rumene in plesnive. Vse je tiho. Kakor da bi samo veliki listi mogočnih orehov podnevi ter sove in veter ponoči imeli pravico govoriti o življenju...

Pred leti je tam kipel življenje, toda dandanes ga ni več. Dandanes živijo samo še spomini, spomini na poslednje dni življenja nekaterih prebivalcev.

*

Tudi to noč ni mogel jeznoriti starec spati. Razkačil ga je davkar. Kakor da bi ne vedel, zakaj mu pravijo Kolča Skopuh. Obrnil se je na drugo stran. Zdajci se mu je porodila nova misel pa je skočil s postelje. V srajci in spodnjih hlačah je obšel dvorišče, krenil okrog vodnjaka, šel čez vrt in jo mahnil ob na pol podrti ograji. Ozrl se je naokoli. Nikjer žive duše. Vsa vas je zaspala. Niti pasje lajanje ni motilo nočne tišine. Celo lučka v samostanski cerkvi je dogorela. Mirni, jasni mesec je svetil in metal senco enonadstropne stare hiše čez pot. Nič ni motilo priljubljenega starčevega izprehoda. Kakor da je tudi listje dreves spalo. Morda je utihnilo iz radovednosti, da bi videlo, kaj bo počel njih gospodar. Tu, v tem dvorcu, je bil že trideset let isti red, povsod so stali isti predmeti. Leseni plot med zelenjadnim vrtom in dvoriščem je podrt in trhlen. Pred hišo vodnjak in dva borovca, na drugi strani pa prazen hlev s pajčevinami, razbitimi okni in trohnelimi tlemi. Dolg plot je ločil dvorišče od sadovnjaka, kjer so se bila zapuščena drevesa izpremenila v džunglo.

Kolča Skopuh, droban človeček, je korakal ves izpehan. Njegova leta in njegovi grehi so se mu obesili na rame in ga tiščali k tlom. Zaprl je za seboj vrata, šel skozi vežo in kuhinjo in jo mahnil po stopnicah na podstrešje. Vedel je, kam gre, in se ni mogel dočakati. Obšel je vse štiri strani strehe, se zagledal v oddaljene sosedne hiše, potem pa krenil proti dimniku ognjišča, ob katerem je bilo njegovo ležišče.

Včasih so njegovi sosedje opazili ponoči drobno silhueto na strehi, in tako je vedelo mlado in staro, da hodi Kolča Skopuh ponoči po strehah, da je mesečnik. Drugi so se ga začeli celo ogibati. Zato je le malokdaj šel človek ponoči skozi bližnje ulice. Rajši so ljudje delali ovinke, samo da bi se ne spominjali strašnih zgodb, ki so se pripovedovale. Otroci, ki so podnevi slišali o Kolči Skopuhu, so se plašili iz spanja in jokali.

Kolča se je poslednjič ozrl in se zadilhan zagledal predse. Kurja polt ga je obšla od veselja, da je pri svojem zakladu. Dlani so ga srbele. Privzdignil je opeko in s težavo potegnil lončeno posodo izpod nje. Izčrpano starčevo telo ni imelo več moči, toda njegov duh, skopost in lakomnost so še živeli. Ko je začutil bližino zlata, sta se mu razširili zenici. Nejasni zvoki so se mu oglasili v grlu. Njegova desnica se je zagrebla in cela pest zlatnikov je zablestela v mesečini.

Sedeč ob dimniku je naslonil plešasto glavo na opeko in zamežal. Njegove velike obrvi so se strnile nad nosom in oči so se skrile v globokih črnih jamicah.

«Človeško življenje,» je rekel sam pri sebi, «je kratko, zelo kratko. Zakaj sem se postaral? Zakaj nisem več tak kakor nekoč, ko sem iz preprostega pomočnika postal župan, bogat in ugleden človek? Jaz sem jim naredil pot, ki veže vas s kraljevsko cesto. In kako so me poslušali! Bojijo se me pa še zdaj!»

Pomislil je, kako je jahal na belem konju, obut v lakaste škornje, z bičem v roki, kako je hodil okrog vinogradov, polj, samostana in redovnic... In zdaj... je brezmočen starec in nekega dne bo umrl. Umril bo in ne bo vedel, kam pojde njegova duša. Njegovo telo bodo pokopali v zemljo, polno črvov. Ne, ne bo se ločil od svojega zaklada. Nehote je stisnil k sebi svetlo kovino. Dobil jo je za ceno človeškega življenja, za duševne muke drugega, in zdaj naj jo pusti — drugim, saj se zaradi nje ni niti oženil, niti ni imel otrok.

Spomnil se je, da je kot otrok pobegnil od popa, kjer je bil rejeneč. Blodil je tri dni, preden je prišel v ta samotni kraj, kjer ga je usoda privedla v stik z najbogatejšim trgovcem, ki je vsako soboto nesel torbo denarja v banko.

Společka je bil vesel, da je bil pri njem sprejet, toda njegovo prirojeno sovraštvo do bogatih ga je zopet zgrabilo samo zato, ker je bil zapuščen otrok.

Prav takrat, ko se je začela srbsko-bolgarska vojna, se je njegov gospodar oženil. In Kolča mu je zavidal nevesto. Mlado, lepo dekle, ki je imelo polovico toliko let kakor Minčo Džambazina. Kakor da jo je izbral za Kolčo.

Ko je moral čorbadži na fronto, je ostal Kolča na njegovem mestu. Kako mu je bilo dobro, ko je prvič jedel kaviar s čebulo in oljem — tako, prav tako, kakor ga je vedno jedel gospodar, in ga zalil s triletnim belim vinom! Toda jezil se je sam na sebe, na Boga, da je bil ustvarjen tako majhen, droban kakor liliputanec. Zato je sovražil vse na svetu in se zaljubil v zlato, čisto zlato, za katero se da vse kupiti. K vojakom ga niso potrdili, ker je bil tako droban in suh. Naj se je še tako smehljaj, gospodinja se zanj še zmenila ni; toda pozneje, ko je prišlo sporočilo, da je bil Minčo Džambazina ujet, se je omečila.

Celih 20 napoleonov si je prihranil od slabe tehnice, krščenega vina in drugih reči. Naučil se je svojega poklica tako, da bi ne bil menjal s svojim gospodarjem, ako bi se bil vrnil.

Nekega dne mu je Minčevka pokazala zakesnelega popotnika in ga prosila, naj ga prenoči v sobici zadaj za krčmo, kjer je včasih spal kot vajenec sam Kolča.

Ko so vsi gostje odšli iz krčme in je Kolča zaprl, ga je popotnik poklical k sebi in uprl vanj svoj pogled.

«Kolča, jaz sem tvoj gospodar, vsaj ti me moraš spoznati, pogledaj brazgotino na mojem sencu!»

Kolča se je stresel. Šele zdaj je spoznal v izstradanem, bradatem, umazanem in raztrganem človeku Minčo Džambazino. Čuteč svojo krivdo, je poslušal njegove doživljaje. Ušel je iz ujetništva in se veselil, da bo objel svojo ženo, in ta ga ni spoznala! Kolča je nestrpno čakal, da bo slišal konec. Kriv je bil in ni našel ničesar, s čimer bi se bil mogel opravičiti.

«Pojdi z menoj, vzemi motiko in lopato pa pojdeva v klet. Tam imam zakopano posodo zlatnikov. Zakopal sem jih, preden sem se odpeljal, in obljubil ženi, da pojdem, če se vrnem iz vojne, k božjemu grobu pa postanem hadži. Žena me ni spoznala. Pozabila me je. Bog ji prizanesi, in ti, Kolča, skrbi za vse še za naprej kakor doslej!»

Stisnjen k dimniku, podoben v poletni noči bolj pošasti, se je Kolča Skopuh stokrat stresel ob misli, da je ubil dobrega človeka nad to posodo zlata iz lakomnosti po bogastvu. In kako ga je zakopal v kleti in zabrisal vse sledove svojega zločina.

Velik netopir se je od nekod zaletel in zakrožil nad plešasto starčevo glavo. To ga je razjezilo in pogнал se je, da bi ga zapodil. Netopir je zapiskal in se izgubil v daljavo. V istem trenutku se je posoda prevrnila in zakotalila po strehi. Starec je vztrepetal. Segel je, da bi jo prestregel, toda spodrsnil je in se zvalil za zlatom po strehi na kamentitno dvorišče.

Zjutraj je prišel spet davkar, da bi mu zagrozil z globo, ako ne plača davkov, toda našel je le mrtvo truplo.

*

«Lambrina,» je zaklicala teta Siso čez plot, «Kolča Skopuh je umrl, si slišala?»

Lambrina si je ogrnila kožuh in planila bosa iz hiše, da bi bolje slišala novico.

Še se je lesketala rosa na travi, ko se je novica o smrti Kolče Skopuha raznesla po vsej vasi.

ELIDA MILA

— najzanesljivejša osnova
uspešne nege!

- Bogata mehka pena blagodejno vpliva na kožo.
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo.
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži.

ELIDA
CVETIC
MILO

posebno blago in učinkovito čudovitega vonja

RUSKA ZNANSTVENA EKSPEDICIJA NA SEVERNEM TEČAJU

Dne 20. maja 1937. je minilo 10 let, kar je mladi ameriški letalec Lindbergh prvi preletel z majhnim sportnim letalom Atlantik. Odtlej smo imeli že nesteto daljših in težjih poletov, toda Lindbergh je bil prvi, ki se je zaupal motorju in se odpravil na tvegano pot, kakor je bila Rusija prva, ki se je upala z letali proti Severnemu tečaju.

Ob desetletnici tega dogodka je imelo svetovno letalstvo za seboj že več poletov ruskih letalcev v polarne kraje. Rusija je začela prva sistematično prodirati tja. Prej je bilo to delo prepuščeno poedincem. Nobena država se ni lotila teh napornih, nevarnih in na videz malo obetajočih poizkusov. Rusi pa so spoznali, da skrivajo polarni kraji v sebi mnogo prirodnih bogastev, ki bi se dala izkoriščati. Toda najprej bi bilo treba spoznati vse vremenske in geološke razmere okolice tečaja. Zato se je že dolgo pripravljala večja ekspedicija, da bi ostala daljšo dobo na ledenem severu in ga dobro spoznala.

V petek, dne 21. maja 1937. ob petih zjutraj po moskovskem času, se je dvignilo sovjetsko letalo N 170 na Rudolfovem otoku, skrajni točki nekdanje zemlje Franca Jožefa, kjer posluje ruska polarna postaja. Čez šest ur je srečno preletelo Severni tečaj in se spustilo na ogromni ledeni plošči, ki je bila oddaljena od tečaja okoli 20 kilometrov. Letalo je vodil slaven ruski letalec Vodopjanov. Poleg posadke so ga spremljali profesor Šmidt, organizator ruskih polarnih ekspedicij, radiotelegrafist Krenkel, hidrolog Širšov, magnetolog Fedorov in vodja polarne postaje na Rudolfovem otoku Papanin.

*

Že več mesecev prej so v ruskih listih vneto razpravljali, kako bi se dal Severni tečaj najlažje doseči z letalom. Nekateri strokovnjaki so se zavzemali za to, da bi se letalo spustilo na ledeni plošči, drugi pa so bili mnenja, da bi se bilo najpametneje poslužiti padal. Medtem pa so 22. marca na tihem odletela tri letala proti severu. Letala so bila tipe ANT, ki se je pozneje proslavila s poleti v Ameriko. Izdelana so bila do poslednjega vijaka v Rusiji v Osrednjem aerodinamičnem zavodu, ki ga vodi genialni graditelj letal ing. Tupolev.

Ekspedicijo je vodil prof. Šmidt. Letalci so si napravili bazo na Rudolfovem otoku. Med njimi sta bila najboljša ruska junaka zračnih višav Molokov in Vodopjanov, ki sta se proslavila pri reševanju Čeljuskincev, Babuškin, rešitelj ponesrečene Nobileve ekspedicije, in nekateri izmed strokovnjakov, ki so pozneje ostali na tečaju. Ekspedicija, ki je bila dobro založena z znanstvenimi pripravami in živili, je napravila več poizkusnih poletov proti severu in čakala na ugodno vreme, da bi poletela k tečaju.

V Rusiji so se že bali za drzne letalce, ko se po poletu proti Severnemu tečaju ni več oglasila njih radijska postaja. Toda motnja v postaji je bila le trenutna in že prvi večer je radiotelegrafist Krenkel dobil zvezo z domovino. Sklenjeno je bilo, da bo posadka ostala na ledeni gori, kjer si bo uredila letališče, potem pa ji bodo druga letala prinesla zalogo živil za poldrugo leto, zložljivo hišico in znanstvene pripomočke. Tako bo to prav za prav na ledeni plošči plavajoča polarna postaja, ki bo stalno pošiljala poročila o vremenu. Ta poročila so namreč zelo važna za vremenske napovedi, saj imenujejo Severni tečaj po pravici kuhinjo vremena. Razen tega bo posadka proučevala magnetične pojave, pošiljala poročila o stanju in premikanju ledu ter merila globočino morja. Pomenila bo nekakšen plavajoč morski svetilnik z radijsko postajo, ki bo dajal znamenja in določal smer letal, iščočih poti iz Rusije v Ameriko čez Severni tečaj.

Na ledeni plošči so ostali Papanin, Širšov, Fedorov in Krenkel. Postavili so si kočjo iz duraluminija, prevlečeno z debelo plastjo gume. Na znotraj so stene obložili s kožami severnih jelenov, okna pa so imeli iz prožnega stekla. Njihova dokaj velika radijska postaja je delovala s štirimi valovnimi dolžinami. Ker mislijo Rusi še letos ali pa drugo leto uvesti redno letalsko zvezo Moskva—tečaj—San Francisco, je imela ekspedicija tudi nalogo, da poišče v okolici tečaja trden teren, kjer se bo dalo postaviti vmesno postajališče za letala, večja koča in močna radijska postaja, ki bo vsak dan po večkrat oddajala vremenska poročila.

Kako je bila ekspedicija na ledeni plošči zavarovana proti mrazu? Vsi čla-

ni so imeli volneno perilo, obleke iz kožuhovine in spalne vreče iz ovčje volne. Kurili so si s petrolejskimi pečicami, petrolej pa so imeli spravljen v 60 gumastih vrečah, katerih vsaka je držala 48 litrov. Za hrano niso imeli težkih konzerv, ampak najboljše ekstrakte, in sicer okoli 50 vrst jedi.

Že prve dni je ekspedicija ugotovila, da se ledena plošča, ki jo nosi, premika s hitrostjo pol milje na uro proti zapadu, v smeri proti Grönlandu. To je bilo za ekspedicijo zelo ugodno, ker ji je dajalo izglede, da bo lahko raziskala velik del tečajnega ozemlja, in sicer prav tisti predel, nad katerim bodo vboče hitela potniška letala iz Moskve v Ameriko.

Polarna postaja je tako postala eno izmed mnogih znanstvenih opazovališč, s katerimi je Rusija prepregla vso obalo Severnega ledenega morja. Te postaje morejo poleg vremena ugotavljati tudi stanje ledu in iskati dobrih poti za plovbo pod tečajem.

Nansen, Peary, Amundsen in drugi so dognali, da okoli Severnega tečaja ni suhe zemlje, ampak z ledom pokrito morje. Drugega skoraj nič, ker niso mogli imeti ti raziskovalci dovolj znanstvenih priprav s seboj. Pri ruski ekspediciji pa je bilo drugače. Ta je imela na razpolago vse, kar je potrebovala. Tako je lahko proučevala zračni pritisk okoli tečaja in njegove izpremembe. S sondirnimi baloni je preiskovala razne pojave v ozračju, ne samo tik nad površino zemlje, ampak tudi v velikih višavah. Hotela je tudi dobiti potrdilo za teorijo o nekakšnem pokrovu mrzlega zraka nad polarnim bazenom. Koliko se je vse to posrečilo, še ni natanko znano, ker ves praktični material še ni raziskan, toda najbrže se bo to kmalu zgodilo.

Po plovbi ladje «Fram» je bilo znano, da se pomika polarni led od vzhoda proti zapadu. Zelo malo pa so strokovnjaki vedeli o podrobnostih tega premikanja, zlasti pa o tem, kako se premika led okoli tečaja samega. Potrebno je bilo tudi proučiti zemeljski magnetizem, zaradi katerega opazajo magnetske motnje prav v bližini tečaja. Te motnje delajo velike težave letalom v polarnih krajih. Ruska ekspedicija je proučila vse magnetične razlike pod tečajem in tako dala letalom možnost točne orien-

Naročnike, ki še niso poravnali vseletno naročnino prosimo, da še danes nakažejo ves zaostanek.

Že naprej se zahvaljuje uprava.

**Nosilec
Vašega
šarma**

Na prostore, v katerih se kretate, na toalete, na ljudi, s katerimi občujete, prinaša „SOIR DE PARIS“
Vaš šarm. Ta parfum je glasnik dobrega razpoloženja, ki ga povsod ustvarja Vaša prisotnost.

BOURJOIS

Parfumeur-Paris

A. P. 187 C

tacije. Tudi mnogo geofizikalnih vprašanj je bilo treba rešiti, ne samo teoretičnih, ampak tudi praktičnih. Med drugim je ruska polarna ekspedicija, kolikor je znano, tudi ugotovila, kako se širijo radijski valovi.

Dokumenti o vseh teh vprašanjih leže zdaj še zapečateni v Moskvi. V kratkem jih bodo začeli proučevati, in kakor Rusi pravijo, lahko pričakuje znatnost presenetljivih odkritij.

★

Kako je potekalo življenje pogumnih raziskovalcev? Že prve dni na severu so imeli hude snežne meteže. Toda to letalcev ni motilo in vzlic nevarnosti so spravili na ledeno ploščo vse, kar je bilo potrebno. Potem so ostali na plošči samo štirje osamljenci: Papanin, Krenkel, širšov in Fedorov. Delo teh dni pa ni ostalo samo opisano. Rusi so napra-

Neredna stolica

upliva na ves organizem.
Dobro sredstvo za odvajati, ki zanesljivo deluje in ima prijeten okus, je

DARMOL

Opil. rep. L. Br. 15244/13. VII. 55

vili o njem film, ki so ga že dober mesec pozneje kazali na pariški svetovni razstavi.

Bivanje na ledeni plošči ni bilo tako nevarno, kakor si najbrže misli večina ljudi. Prav za prav so se raziskovalci bali drug za drugega samo enkrat med skoraj enoletnim bivanjem v deželi večnega mraza. Doživeli so snežni vihar, ki je trajal malone deset ur v najhujši temi. Bili so vsak na drugi točki velike ledene plošče in niso mogli najti poti v taborišče, kjer bi bili imeli varno zavetje.

Najhujše, kar so občutili prejšnji raziskovalci severnih krajev, je bila samota. Može na ledeni plošči zaradi nje niso trpeli. Po radiu so bili zmerom z zvezi s svetom. Kadar so utegnili, so se pogovarjali tudi z amaterji iz vsega sveta. Posrečilo se jim je celo priti v brezžično zvezo z odpravo admirala Byrda, ki je raziskoval ob istem času kakor oni še neznane predele ob Južnem tečaju.

Njih prvo odkritje, ki je tudi med najpomembnejšimi, je že iz začetka njihovega dela. Prej se je namreč splošno mislilo, da se zalivski tok, ta blagoslov Evrope, konča pri Grumantih, ruski učenjaki pa so dognali, da se tam samo potopi v globino in da hiti 200 metrov pod hladnim polarnim morjem dalje proti severu.

Najlepše so bili ruski učenjaki preseščeni sredi julija. V samotnem ledenem morju, kjer ni bilo videti živega bitja, se je iznenada priklatil na njih ploščo snežni strnad. Izprva so mislili, da so ga prinesli s seboj na letalu, toda kmalu so spoznali, da je moral biti osamel ptič na plošči domačin. Kmalu nato so našli še polarnega ponirka, ki so ga do tlejši zasledili raziskovalci samo 500 kilometrov bolj proti jugu.

Rastlinskih in živalskih sledov so drugače odkrili le malo. Po večini so bili razni mikroorganizmi, ki so jih tokovi prinesli z juga.

Kakor so izračunali, je tehtala ledena gora, na kateri so bivali, okoli šest milijonov ton. Zato so bili tudi prepričani, da je toliko trdna, da bo zmogla brez škode vsako vremensko izpremembo in da ji tudi druge ledene gore na poti ne bodo škodovala. Na to je bilo namreč treba računati, ker je nesel tok ploščo proti južnapadu, kjer temperature nad ničlo niso bile nič izrednega.

Premikanje plošče je začelo postajati počasnejše, čim bolj so šli proti jugu. Po treh mesecih je znašalo le še poldrugo miljo na dan. Takrat je začel na plošči tudi kopneti sneg in nastala so sladkovodna jezera, ki so dajala ekspediciji vode v izobilju. Čim bolj so se oddaljevali od tečaja, tem več živih bitij so srečali. Galebi so postajali kmalu vsakdanji gostje na plošči, avgusta meseca pa so raziskovalci videli v bližini belo medvedko z dvema mladičema.

Papaninova skupina je bila tudi v zvezi z udeleženci treh poletov čez Severni tečaj in jim je dala marsikateri dragocen migljaj. Kako navdušeno so poslušali Papanin in tovariši, da sta se prva dva poleta posrečila, in kako tes-

Veramon-ovitek z 2 tabletama

Ta zavojček zmore odslej vsakdo. Prosimo napravite polkus in prepričali se boste o naglem učinku pri glavobolu, zobobolu in bolečinah zaradi ran.

VERAMON

Schering

Cevke z 10 in 20 tabletami.
Ovitek z 2 tabletama

Oglas reg. pod 8. Br. 25.499 od 4./X. 1937

nobno jim je bilo pri srcu, ko so zvedeli, da je tretja rdeča ptica, ki jo je vodil slavnj Levanovski, izginila v obzoru Arktide!

Najboljši družabnik ekspedicije je bil psiček Veseli, ki je raziskovalcem skrajšal marsikatero uro.

Septembra meseca je plavala plošča okoli 85. stopinje. Ker so bile takrat vremenske razmere precej slabe, so v Moskvi že premišljali o tem, ali bi pogumnih raziskovalcev z letali ne odpeljali s plošče nazaj na Rudolfov otok. Papanin pa se je temu uprl in njegova volja je obveljala. Pustili so jih, da nadaljujejo svoje delo.

Z oktobrom se je začela bližati tečajska zima. Zato so takrat nehali poročati o vremenskih razmerah, vidljivosti in oblačnosti. Polarna noč je prihajala. Raziskovalci so se morali debeleje obleči in se privaditi na rumenkasto svetlobo petrolejske svetilke. Tudi fotografiranje in filmanje je bilo konec.

Seveda pa tudi tedaj niso lenarili. Stalno so opravljali svoje znanstveno delo in poročali o njem postaji na Rudolfovem otoku. Vsako jutro ob 1/4 na 7. uro se je oglasil tanki glas radiotelegrafista in jih začel izpraševati po novicah. Čez dan je bila zveza težavnejša, ker jo je močno motil budimpeštanski radio.

Meseca oktobra so videli prvega tjučenja v tej pusti pokrajini. Streljali so za njim in ga tudi zadeli, pa jim je ušel pod led in ga niso mogli dobiti. Tako

ni bilo nič s svežo pečenko, ki so se je veselili...

Sredi oktobra je bilo vreme neverjetno slabo. Ledeno ploščo je zaneslo v toplejše plasti atlantskega vodovja in začela se je spet hitreje pomikati proti jugu. Sneg je neprestano zasipaval letališče, ki je bilo prirejeno za pristajanje letal. To je bilo za posadko na plošči nevarno, ker je bila na ta način odtrgana od zveze s kopnino. Razen tega se je začela tajati tudi plošča sama. Vendar pa so ostali člani ekspedicije dobre volje. Papanin je takrat poročal:

«Čim južneje gremo, tem hitreje nas zanaša tok. Ko smo bili v bližini 88°, smo potrebovali mesec dni, da smo se preselili za stopinjo bolj proti jugu. Zdaj pa gre mnogo urneje. Pravkar smo se ločili od 85. stopinje. Piha zapad. Delovni pogoji so težavni; zlasti Širšov je siromak. S svojo žilavostjo in vestnostjo pa premaguje vse napore.

Atlantik se oglašča čedalje občutneje. V globini 300 m je bila toplota vode 0.75° C, a zdaj se je dvignila na 1° C. Fedorov opravlja svoje delo vsak dan. Če je vreme lepo, presedi noč in dan v svoji ledeni opazovalnici. Račune sporoča v šotor, kjer jih Krenkel po uri zapisuje.

Nedavno očiščene temelje nam je spet zasul sneg. Poleti so nas mučili nalivi, zdaj pa se spominjamo, koliko sladke vode smo imeli, da nam ni bilo treba topiti trdega snega v posodah. Naš šotor ima 20 m³ prostora. Noč in dan gore

luči. Ko so slabo svetile, smo valili krivdo na stenj in petrolej. Pozneje pa smo ugotovili, da so imele svetilke le premalo zraka.

Počutimo se imenitno. Delamo najmanj po 15 ur na dan, zato pa tudi zvečer zaspimo kakor ubiti. Službo ima vsako noč Krenkel. Časih nas zjutraj razveseli z radijskimi sporočili od doma. V službi sedi skoraj vselej s slušalkami na ušesih. Malo ljudi sem videl, da bi bili tako zagrizeni v svojo službo. Ne spominjam se nobenega primera, da bi se nam ne bilo posrečilo dobiti zveze po njegovi krivdi. Njemu se moramo zahvaliti, da smo zmerom dobro poučeni o vseh dogodkih.»

Novembra meseca se je začela ledena plošča s severnovzhodnim vetrom približevati Grönlandu, spet po čisto neznanih morskih predelih. Za polletnico svojega samotnega bivanja na severu so brzojavili v Moskvo: «Če želite z na-

mi preživeti jubilejni dan našega polletnega bivanja na plošči, vam sporočamo svojo natančno lego. Sledite najprej vzhodni obali Grönlanda, potem pa krenite naravnost na led in pojdite približno 200 km po ledeni pustinji. Tako pridete do nas. Po našem zadnjem merjenju smo na 83° 38' severne širine in 3° 35' zapadne dolžine. Godi se nam dobro. Dela imamo mnogo.»

Prosili so Moskvo, naj jim priredi koncert Utjesovega jazza z najnovejšim sporedom. Zlasti so si želeli pesmi o Severnem tečaju, ki je bila takrat prišla v modo. Pred koncertom so hoteli slišati svoje žene. Ugodili so jim in radijska postaja Kominterne je dobila naročilo, naj pripravi prenos.

Ob svojem polletnem bivanju na ledeni plošči je napisal Krenkel: «V šotoru pod nogami Širšova visi na vrvičih ogoljena aktovka. Gledamo jo z globokim spoštovanjem. V njej so namreč

Opazarila

Že dalje časa opazamo, da prihajajo v promet razna omela iz bombaža. Izdelovalci bi teh omel ne mogli prodati, ko bi kupec ne mislil, da je vsako omelo iz bombaža **IMPREGNO OMELO**. To stranko premoti, ker misli, da je kupila Impregno omelo, v resnici je pa kupila naravno bombažovo omelo, ki samo po sebi ni nič vredno, dokler nima impregnacije „**IMPREGNO**“, a v tem smo mi edini ne samo v Jugoslaviji, ampak na vsem svetu.

Stranke nam pošiljajo ta kupljena omela v impregniranje in si s tem rešijo sicer zavrženi denar.

V prometu so bila že zdavnaj pod raznimi imeni omela iz bombaža, ki so za oko precej podobna Impregno omelu. Ta omela niso kemično impregnirana, da bi trajno ohranila impregnacijo in da bi uničevala prah, ampak se morajo vsak mesec napojiti z nekim navadnim oljem, pa so mastna. Zato opozarjamo kupce, naj pazijo na našo znamko: „Impregno s tremi navzkrižnimi omeli“, ker odslej ne bomo več sprejemali omel tujega izdelka v impregniranje.

„**IMPREGNO**“, tvornica domačih potrebščin
ZAGREB, Langov trg 4.

skrite tajnosti Severnega tečaja. Tu so uresničene sanje človeštva. Za nas pomeni ta aktovka pol leta napetega življenja, mnogo ur težkega telesnega dela. Rajši bi izgubil glavo, kakor pa to staro aktovko.»

Prve dni decembra so prestregle nekatere ruske radijske postaje alarmantno vest Krenklove postajice z ledene gore. Zaneslo jo je v območje premikajočega se ledu. Takoj se ni dalo ugotoviti, kako velika je nevarnost. Položaj je bil tak, da so ogromne ledene gore stisnile Papaninovo postajo v svoj oklep in da je začel led pokati. Noč in dan je hreščalo kakor v peklju in ledena gora je naposled počila. V temi polarne noči se ni dalo ugotoviti, ali je nastala v ledu ena sama razpoka ali več. Postaja pa je v redu delovala, in to je bilo najvažnejše. Ko so na Rudolfovem otoku zvedeli za nevarnost, ki je pretila Papaninovi skupini, so takoj pripravili letala, da bi šli z njimi po raziskovalce. Vendar pa se je izkazalo, da so se medtem razmere na ledeni plošči že izboljšale, in Papanin je spet zahteval, naj puste njega in tovariše tam, kjer so.

Še ves december in januar so ostali pogumni Rusi na svoji premikajoči se plošči. Njih znanstvena naloga se je že bližala koncu. Bili so daleč na jugu, v pokrajinah, ki so bile že kolikor toliko znane. Plošča se je izkazala za zelo nezanesljivo in slabo. Razpadla je na dva dela. Odprava ni mogla prenesti na svoj del ledene plošče konzerv in drugih živil in je zato postal njen položaj zelo resen. Prav tako se je izgubil tudi del instrumentov.

Da rešijo raziskovalce, so jim Rusi poslali na pomoč dva lomilca ledu, ki sta imela vsak po dve letali na krovu. Lomilec «Murmansk» je zašel v led in je moral napraviti velik ovinek proti jugu, a «Tajmir» je zadržalo slabo vreme. Vzlic nerodnemu položaju pa je Papanin s svojo skupino še zmerom delal... Takrat je bil na 72° severne širine. Devetega februarja je vihar poškodoval šotor, pa so ga hitro popravili. Divjale so hude magnetske nevihte, ki so onemogočile zvezo po radiu. Na srečo so se polegile in naslednji dan so znanstveniki zvedeli, da so rešitelji že blizu.

Štirinajstega februarja so z lomilca ledu «Tajmira» zagledali Papaninovo taborišče, do njega pa niso mogli priti, ker jih je oviral led, ki so ga morali razstreljevati. Tudi veter se je obrnil in je začel odrivati ploščo s taboriščem proti zapadu. Zato je «Tajmir» zavil v drugo smer, da bi jih tam prestregel. Tudi «Murmansk» se je približal.

Svet se je oddahnil od napetega pričakovanja. Papanin je bil s svojo skupino že toliko kakor rešen.

Vendar pa je bilo treba še nekaj dni, da se je to zgodilo. «Tajmir» ni mogel priti do plošče, ker se je pred njim navalilo preveč ledu. Ustaviti je moral svoje delo in na njegovo mesto je prišel «Murmansk», ki je večji, da led zanj ne pomeni nevarnosti.

Potem je prišla dne 16. februarja ponoči nova vest: «Z »Murmanska« se je

Ali je sladko ali kislo?
Ali to lahko poveste, ne da bi jabolko pokusili?
Kajne, - da ne!

Tudi za žitno kavo ne vemo, ali je dobra ali slaba, ali je v zrnih samo navadno žgana škrobovina ali dragoceni praženi slad. Pri Kneippovi se pa ševeda lahko zanesemo, da ima vsako zrnce v sebi praženo sladno jedro, ki je tisto, kar naredi kavo iz Kneippove tako okusno, zrnati kavi podobno in aromatično.

Kneippova
SLADNA KAVA

spustilo letalo in pristalo ob šotorih Papaninove odprave. Po 21. juniju so tako učenjaki stopili spet v stik z živimi ljudmi. Z letala so zložili na ploščo za deset dni živeža.»

Papanin s tovariši je tedaj začel pospravljati zapiske, instrumente in vse, kar je bilo škoda pustiti na plošči. Devetnajstega februarja sta bila lomilca ledu le poldrugi kilometer daleč. Tam sta se ustavila. Potem je šlo 80 mož posadke z obeh ladij proti taborišču.

Štiri ure pozneje je bila že vsa oprema ekspedicije na «Tajmiru». Papanin je ostal ves ta čas na plošči, da je nad-

zoroval delo. S Krenklom se je vkrcal na «Murmansku», Fedorov in Širšov pa sta šla na «Tajmir».

Bilanca potovanja štirih raziskovalcev je lepo razvidna iz uradne registracije postaje na ledeni plošči, ki se glasi: «Postaja Severni tečaj, odprta dne 21. maja 1937 blizu Severnega tečaja. Odplavala je 2100 kilometrov daleč in dosegla naslednje koordinate: 70° 54' severne širine in 19° 48' zapadne dolžine. Postaja je bila zaprta dne 19. februarja 1938 in izbrisana iz seznama polarnih postaj, podrejenih osrednjemu vodstvu pomorskih poti na severu.» B. R.

Ali hočete boljšo službo

V dandanašnjih časih, ko je celo za najslabše plačane službe takšna stiska, se pač malo čudno sliši, da izide knjiga z naslovom «Kako si poiščem boljšo službo». Vendar bo vsakdo, kdor bo knjigo pozorno prečital, rad priznal, da je prav v sedanjih težavnih razmerah takšna knjiga hudo potrebna in umestna.

V posameznih poglavjih je podrobno obravnavano, kako si je treba napraviti načrt za izbiro poklica, po katerih načelih je treba poklic izbirati, s kakšnimi pomočki se lahko dobi služba, kateri izmed teh je za to ali ono službo najuspešnejši, kakšna je dobro sestavljena ponudba, kakšen mora biti uspešen oglas, kako se je treba vesti, kadar stoji prosilec ali prosilka pred svojim bodočim gospodarjem, kakšna je praktična preizkušnja in kako se je treba pripraviti nanjo.

Posebno praktično vrednost pa dajejo knjigi številni vzorci ponudb in oglasov za najrazličnejše vrste služb. Po njih in v zvezi s splošnimi navodili,

ki so v knjigi, bo lahko vsak napisal dobro ponudbo, ki mu bo prej ali slej gotovo pomogla do zaželenih služb.

Knjiga se dobi pri upravi v Ljubljani, Dalmatinova 8, za polovično ceno 15 din.

Knjiga «Nasveti za življenje»

Knjiga nas spremlja tako rekoč od nežne mladosti do pozne jeseni življenja in nam svetuje, kako naj v vsaki življenjski priliki storimo, da bo prav. Na vsa vprašanja, ki nam jih daje življenje — in teh je veliko — dobimo odgovor, ki izvira iz izkušenosti in bogate tozadevne literature. In kar ni nevažno — delo je pisano tako prijetno, da človek pri čitanju nima občutka, da ga uči, opominja in svari, temveč človek čita knjigo v tako prijetnem razpoloženju, kakor da bere ljubko pisano leposlovno delo. Izvirnik je v kratkem času doživel že več izdaj in nadvse ugodnih ocen. To knjigo dobite za polovično ceno 15.— din. Naročite jo pri upravi v Ljubljani, Dalmatinova 8.

KONEC SVETA

Sanje o bodočnosti.

ilo je v zelo prosvitljivi dobi. Ljudje so imeli več ko pet čutov, znali so čitati misli, poznali so sredstvo, ki jim je umetno podaljšalo življenje.

In vendar so morali vsi spoznati, da se bliža neizogiben konec, kajti v kozmu se je pripravljala dogodek, ki bo imel brez dvoma katastrofalne posledice. Ogromno ozvezdje se je z nezaslišano naglico približevalo našemu Soncu, in na Zemlji je bilo že čutiti njegovo privlačnost. Motilo je Zemljo na njeni poti, rotacijska os je začela nihati in je povzročila izpremembo dneva in noči in celo zmedo v letnih časih. Zračni tlak se je izpremenil, dihanje je postalo muka in zdelo se je, kakor da sili kri skozi kožo.

Že je tuje Sonce pošiljalo svoje žgoče žarke na zemljo in neznesno razbelilo ozračje. Z umetnim kisikom so hoteli zadrževati usodo. Toda niti ji ni bilo mogoče. Obupani so se ljudje zatekali v cerkve, padali na kolena in proseče iztegovali roke proti nebu. V zvezdarnah je bila delavnost na višku. Vsi daljnogledji in reflektorji sveta so bili naravnani na eno samo točko na nebu, da bi natanko ugotovili smer in brzino približujočega se ozvezdja. Če so računi astronomov pravilni, je ozvezdje oddaljeno komaj še 150.000.000 kilometrov od našega Sonca. In to ustreza ravno razdalji od Zemlje do Sonca. Če bo Zemlja v času, ko bo ozvezdje preblizu drevilo mimo tujega sonca, je katastrofa neizogibna.

Radijske postaje vseh kontinentov so brnele noč in dan in obveščale narode o uspehih najnovejših raziskovanj. Trudile so se pač, da bi vsaj malo prevarile vse te mase človeštva o resnosti položaja, da bi se kolikor mogoče preprečila zmeda in obup. Vendar pa je bila strašna resnica veliko prejasna in strah pred katastrofo je zavzemal paničen obseg.

Velike izpremembe so se dogajale na zemlji in so postajale dan za dnem očitnejše. Podnevi je bilo nebo žveplenorumen, ponoči pa je izžarevalo neko migljajočo zelenkasto svetlobo. In kakor krožnik velika plošča tujega sonca se je bleščala na nebu kakor velik safir. Ozračje je neprijetno zaudarjalo in je postajalo z vsakim dnem bolj dušče. In grozo, ki jo je vzbujal pogled na nebo, so povečale mase elektrike, ki so se sproščale v ozračju. Največ strahu pa so vzbujali ciklonski viharji, ki so jih povzročali kozmični tokovi in so se z gospodujočo silo podili skozi ozračje. Vse elementarne sile okrog zemlje so naenkrat začele svojo igro. Katastrofa je sledila za katastrofo, morja so postala nevarna največjim ladjam, pa tudi najtrdnjšim in najskalovitejšim obrežjem.

Toda vse to je bil šele prvi začetek! Nebo je preklelo človeški rod.

Stemnilo se je, kakor bi bila trda noč, dež se je ulil kakor iz potokov in se mešal s točo. Morja so prestopala bregove,

plima in oseka sta povzročali poplave, reke so drle kakor hudourniki. Ljudje so begali pred nevarnostmi, zapuščali domove, zemljo, otroke in imetje, da bi rešili vsaj golo življenje. Nastalo je pravo preseljevanje narodov, kakor v času ledene dobe. V tej zmedbi so bežale mase, tisoči so našli smrt, in ni je bilo sile, ki bi mogla zaustaviti razburjenje.

Ko je sedem dni nepretrgoma deževalo, se je nebo izjasnilo in tuje sonce se je prikazalo sredi južnega neba, večje od našega pravega, in obsijalo s svojo lučjo razdejanje in poplave, ki jih je povzročilo. Dežele so bile pod vodo in so tvorile majhna morja, na vzvišenih krajih pa se je zbralo na milijone ljudi, ki so v revščini in stiski pričakovali svojega žalostnega konca.

In ko je noč padla na zemljo, je ljudstvo zatrepetalo v novem strahu. Ali je to mesec, kar je vstalo na vzhodu kakor velika spirala? S strahom v očeh so gledali to novo nebesno pojavo, ki se je vrtila in počasi potovala nad obzorjem. Kakor ogenj se je razširila vest, da je Mesec izginil v njej, se razbil in da bodo ostanki kmalu padli na zemljo. Srce trgajoč obup je napolnil Zemljo.

«Gorje, gorje!» je odmevalo na milijone glasov proti nebu. Toda usoda se je neizprosno bližala. Zopet se je nebo pooblašilo in črn dež je padal na zemljo, ki je vsak hip dobival na moči. Pokril je zemljo z grezjo, ki je v nekaj dneh narastla za več metrov in vse pokopala pod seboj. Na tisoče ljudi se je v njej zadušilo.

Tri tedne se ni izdani, padala je voda, blato in led. Zemlja je bila grozovito pusta in prazna, zdelo se je, kakor da jo je udarilo božje prekletstvo.

Ljudje, ki so še preostali, so z grozo v očeh gledali na ves ta kaos in na razdejanje, ki je doletelo Zemljo, zakaj tudi skale so padale izpod neba in so vso sliko opustošenja napravile še strašnejšo. Ko pa se je nebo izvedrilo, je stalo Sonce kakor žgoča rana na horizontu, tuje ozvezdje jo je obsevalo, in je kakor ogromna, bleščeča se žoga plavalo na južnem nebu. Mesec pa je našel svojo smrt. Tuje sonce ga je prisililo, da je zapustil svojo pot in se združil z zemljo.

Edina zvezdarna, ki je še preostala na svetu, je ugotovila, da obdaja tuje sonce plinasta atmosfera, ki pa je ohlajena globoko pod ledišče. To je dokazoval tudi občutni padec temperature na površini Zemlje. Vsem, ki so preživeli najhujše ni preostalo drugega, kakor da se zakopljejo v zemljo, da se s tem obvarujejo smrti od mraza. Toda preostanku človeškega rodu sta sila in obup vzela še zadnje moči, tako da jih je bilo le malo, ki so si lahko kakor krti izkopali svoja zavetja v zemljo in se obvarovali nove nadloge.

In ko se je po dolgih dneh in tednih stvoril mogočen leden oklep okoli zemlje, se je zdelo, kakor da se bo Bog usmilil svojega stvarstva. Ozvezdje je izpremenilo svojo pot in se ognilo srečanju z našim Soncem. Toda človeštvo je našlo pri tem svoj najstrašnejši konec, samo eden edini je še preostal.

Ta nesrečnik sem bil — jaz.

Pogledal sem proti nebu in kô sem zagledal blede lunin obraz, sem se tako prestrašil, da sem se stresel in padel s postelje na tla...

Vajenec.

Šef: «Dve leti se že učiš. Pa kaj si se, osel, naučil v tem času?»

Trgovski vajenec: «Da ima kila 95 dek.»

Orožnik in cigan.

Orožnik je hitel za ciganom.

«Stoj!» je zakričal čuvar zakona.

Cigan se je ozrl in rekel:

«Stojte vi! Vas nihče ne preganja!»

Sodobna.

Mladenič je vzdihnil:

«Da, da — živimo v dobi izumov. Imamo godbo brez orkestra, vozove brez konj, brzjav brez žice, smodnik brez dima — zakaj le ni še nihče iznašel dote brez neveste!»

Iz šole.

Učitelj: «To nalogo je delal spet tvoj oče čisto sam!»

Učenec: «Ne sam, jaz sem mu malo pomagal.»

Tudi resnica!

Učitelj: «Kakšna je sol?»

Mihec ne ve.

«No, če vzameš žličko soli, kakšen okus ima?»

Mihec: «Čisto drugačen kakor sladkor.»

Otona Ring-a tekoči lep

Syndetikon

skleji, zlepi, skita vse.

«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina je: Letno 12 števil revije «Priatelj» Din 62.—.

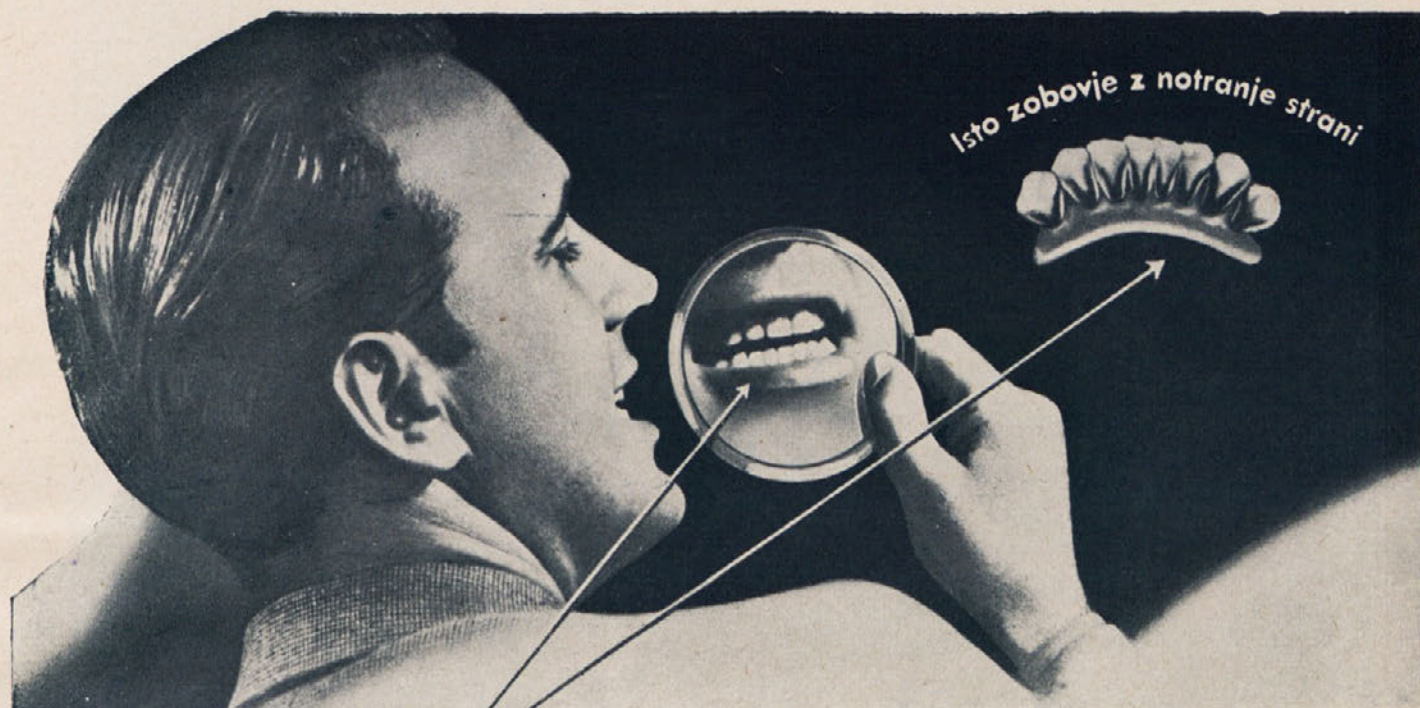
Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—
polletna naročnina » 31.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.

Tisk Delniške tiskarne d. d. Predstavniki: Ivan Ovsenik v Ljubljani.

Tako lahko vara ogledalo!

Tudi če pogledate v ogledalo in vidite, da so Vaši zobje beli in lepi, je že mogoče, da zobni kamen na njihovi notranji strani vrši svoje uničevalno delo. Če hočete imeti ne samo bele, temveč tudi zobe brez zobnega kamna, tedaj uporabljajte Sargov Kalodont! To je v Jugoslaviji edina zobna krema, ki z učinkovitim sulforicinoleatom in rednim čiščenjem odstrani zobni kamen.

SARGOV

KALODONT

**Proti
zobnemu
kamnu**

Dobro priporočilo.

Znate kuhati?
Ne.
«Znate prati?»
Ne.
«Znate umivati tla?»
Ne.
«Kaj pa prav za prav znate?»
«Sploh ničesar; jaz iščem službo kot služkinja za vse.»

Ujel se je.

Ona: «Vsak inteligenten človek je domišljav.»
On (zmigne z rameni): «No, ne vem — jaz vsaj nisem.»

Optimistka.

«Koliko let vam je?»
«Pet in šestdeset.»
«Omoženi?»
«Še ne, gospod komisar.»

Imenitno!

Grafolog: «Ta pisava kaže dobrega, prizanesljivega in potrpežljivega človeka...»

Mladi gospod: «To je imenitno. Tale pisava je namreč pisava mojega krojača!»

Pogreb.

Pogrebec za mrlškim vozom: «Da, da, v življenju so trenutki, ko je veliko boljše, ako gre človek peš, kakor če bi se dal peljati na vozu.»

Nabor.

Zdravnik pri naboru: «Kaj vam manjka?»

Nabornik: «Imam revmatizem, srčno hibo, poapnenje žil, pljučni in želodčni katar.»

Zdravnik: «Ampak, človek, smrt na fronti vam bo pravo odrešenje. — Spособen!»

Berač.

«Gospod, darujte kaj ubogemu slepecu!»

«Prosim vas, včeraj ste beračili kot mož brez rok in danes kot slepec.»

«No, vidite, gospod, kako me nesreča preganja!»

Iz šole.

«Gospodično učiteljico moraš poslušati, ona vse ve in zna...»

«No, ne vem, mama, ali vse ve in zna. Jaz sem ji na desko narisal konja, pa ga še spoznala ni.»

Iz svetovne vojne.

Nemški cesar Viljem II. je pri pregledovanju vojske rad ogovarjal vojake in jih vsakokrat izpraševal v istem redu: Kako dolgo služiš? Koliko si star? Ali starši še živijo? — Zato so vojake že naprej naučili, kako bodo v tem redu odgovarjali.

Nekoč je prišel Viljem k paradi in se po svoji navadi začel razgovarjati z vojaki. Enega si je izbral, toda vprašanja mu je dajal v čisto izpremenjenem redu:

«Koliko si star?»

«Štiri leta.»

«Kako dolgo služiš?»

«Pet in dvajset let.»

Cesar se zamisli in pravi:

«Herrgott, ali sem tepec jaz ali ti?»

«Oba. Veličanstvo.»

*Darila, ki prinašajo
veselje v Vaš dom!*

Praktičnih daril za božič se vsak razveseli. Pri nas dobite lepa darila, blago za obleke, za suknje, za perilo, za dame, gospode in otroke.

V posebnem oddelku za zavese in linolej dobite za Vaš dom različna pregrinjala, zavese, preproge, LINOLEJ in različno posteljnino. — Vse to dobite poceni pri

**A. Skabernè
Ljubljana**